

ЗАКОН за изпълнение на наказанията и задържането под стража

ЗАКОН за изпълнение на наказанията и задържането под стража

Обн., ДВ, бр. 25 от 3.04.2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., бр. 82 от 16.10.2009 г., бр. 32 от 27.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 73 от 17.09.2010 г., в сила от 17.09.2010 г., бр. 81 от 18.10.2011 г., изм. и доп., бр. 103 от 28.12.2012 г., изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 68 от 2.08.2013 г., в сила от 2.08.2013 г., бр. 53 от 27.06.2014 г., доп., бр. 42 от 9.06.2015 г., изм., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп., бр. 32 от 22.04.2016 г., доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 14.10.2016 г., изм. и доп., бр. 13 от 7.02.2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 7 от 22.01.2019 г.

ЧАСТ ПЪРВА

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ. СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ОРГАНИ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Този закон урежда изпълнението на наказанията, наложени от съдилищата с влезли в сила съдебни актове, както и правното положение на лица, задържани под стража по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

Чл. 2. Изпълнението на наказанията е насочено към постигането на неговите цели чрез:

1. осъществяване на контрол върху поведението на осъдените за ограничаване на възможността да извършват други престъпления и да причиняват вреди на обществото;
2. диференциация и индивидуализация на наказателно-изпълнителното въздействие за поправка и превъзпитание на осъдените в зависимост от поведението им;
3. осигуряване на условия за поддържане на физическото и психическото здраве на осъдените и зачитане на правата и достойнството им;
4. публичност, откритост и осъществяване на независим контрол върху дейността на органите по изпълнение на наказанията;
5. взаимодействие с държавни органи, правителствени организации, както и договори с юридически лица.

Чл. 3. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Осъдените и задържаните под стража не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение.

(2) За нарушение на ал. 1 се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност.

Чл. 4. (1) За постигане на целите на наказанието се осъществява взаимодействие между държавни органи, специализирани правителствени и неправителствени организации.

(2) Контролът при изпълнение на наказанията се осъществява от държавни органи, организации и юридически лица с нестопанска цел, регистрирани в обществена полза.

(3) Констатациите от извършените проверки за състоянието и проблемите на наказателно-изпълнителната система се обявяват публично.

(4) Контролът и наблюдението върху дейността на органите по изпълнение на наказанията се осъществяват в сътрудничество с международните държавни органи и неправителствени организации.

Чл. 5. (1) Прокуратурата упражнява надзор за спазване на законността при изпълнение на наказанията съгласно Закона за съдебната власт.

(2) Прокурорът има право да се запознава с цялостната работа по изпълнение на наказанията и да прави предложения за подобряването ѝ.

(3) Органите по изпълнение на наказанията са длъжни да оказват пълно съдействие на прокурора при осъществяване на дейността по ал. 1 и 2, да му предоставят необходимите материали и да дават исканите сведения и обяснения.

(4) Администрацията на местата за лишаване от свобода е длъжна да:

1. осигури на прокурора по всяко време достъп в затворите, поправителните домове и затворническите общежития и възможност да разговаря с лишените от свобода в отсъствие на други лица;

2. изпълнява нарежданията му относно спазването на установените правила за изпълнение на наказанието.

Чл. 6. (1) Съдиите могат да се запознават с работата по изпълнение на наказанията и с мярката за неотклонение задържане под стража.

(2) Органите по изпълнение на наказанията са длъжни да оказват на съдиите пълно съдействие при осъществяване на дейността по ал. 1, да осигуряват достъп в местата за лишаване от свобода и пробационните служби и възможност да разговарят с осъдените.

Чл. 7. (1) Органите по изпълнение на наказанията оказват съдействие на омбудсмана при осъществяване на функциите му съгласно Закона за омбудсмана, предоставят му необходимата информация и дават исканите сведения и обяснения.

(2) Омбудсманът по всяко време има достъп в местата за лишаване от свобода и пробационните служби и може да разговаря насаме с осъдените.

Чл. 8. (1) Органите на държавната и местната власт, както и неправителствените организации в рамките на своите функции съдействат за постигане на целите на наказанието.

(2) В дейността по изпълнение на наказанията се осъществяват договорни отношения с юридически лица за финансирането, изграждането, реконструкцията или поддръжката на материалната база или предоставянето на услуги от значим обществен интерес.

Чл. 9. (1) Доброто поведение на осъдените се поощрява и им се предлагат възможности за избор на подходящо поведение.

(2) На осъдените се разясняват последиците от неизпълнение на уредените в закона задължения и ограничения по време на изтърпяване на наказанието.

Глава втора

МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО

Чл. 10. (1) Министърът на правосъдието осъществява общо ръководство и контрол върху дейността по изпълнение на наказанията.

(2) Министърът на правосъдието:

1. провежда държавната политика в наказателно-изпълнителната област;
2. организира взаимодействието с държавни органи, органи на местното самоуправление и неправителствени организации, чиято дейност има отношение към изпълнението на наказанията;
3. определя условията, реда и организацията на договорните отношения с юридически лица, както и формите и областите им на приложение;
4. определя показатели и критерии за разпределяне на средствата за издръжка на местата за лишаване от свобода и пробационните служби;
5. (изм. и доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) осъществява правомощията на орган по назначаване съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за държавния служител за държавните служители в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби;
6. (отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.);
7. издава класификатор на длъжностите в системата на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби;
8. определя структурите и щатовете, създава и закрива структурни служби в рамките на утвърдения бюджет и числен състав в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби;
9. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) определя длъжностите и специфичните наименования на длъжностите, които заемат служителите в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби, както и допълнителните възнаграждения за специфични условия на труд и постигнати резултати в служебната дейност;
10. утвърждава Етичен кодекс за поведението на държавните служители;

11. определя вида на униформеното облекло и отличителните знаци и утвърждава списък на служителите, които носят службата в униформено облекло;

12. отговаря за управлението на предоставените държавни имоти на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и на териториалните ѝ служби;

13. определя условията и реда за полагане на труд от лишените от свобода;

14. образува търговски дружества с държавно имущество във връзка с производствено-стопанската дейност в местата за лишаване от свобода;

15. отменя незаконосъобразни и нецелесъобразни актове, издадени от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и от ръководителите на териториалните ѝ служби, по жалби на заинтересовани лица и по своя инициатива;

16. изпълнява други функции, възложени му с този закон, с друг закон или с акт на Министерския съвет.

Чл. 11. (1) Министърът на правосъдието може със заповед да делегира на заместник-министър правомощия по чл. 10, т. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 15 и 16.

(2) Министърът на правосъдието може да възложи изпълнението на определени правомощия по този закон на главния директор на дирекция "Изпълнение на наказанията".

(3) При осъществяване на правомощията си заместник-министърът и главният директор издават заповеди.

Глава трета

ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ "ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА"

Чл. 12. (1) Прякото ръководство и контролът върху дейността на местата за лишаване от свобода и пробационните служби се осъществяват от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.) Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" е юридическо лице към министъра на правосъдието със седалище София и е на бюджетна издръжка.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Затворите и областните служби "Изпълнение на наказанията" са териториални служби на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 13. (1) За главен директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да бъде назначено лице с висше юридическо образование с не по-малко от 10 години юридически стаж или стаж в местата за лишаване от свобода, пробационните служби, Министерството на вътрешните работи или при омбудсмана, в международни правителствени организации, от които не по-малко от 5 години управленски опит в системата на държавното управление.

(2) Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията":

1. ръководи, координира, контролира и отговаря за цялостната дейност на главната дирекция и териториалните ѝ служби;

2. планира, разпределя и контролира използването на бюджетните средства на главната дирекция и териториалните ѝ служби;

3. изготвя и предлага промени в структурата и щата на главната дирекция и териториалните ѝ служби;

4. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) назначава и преназначава държавни служители на младши изпълнителски длъжности, както и прекратява служебните правоотношения с тях;

4а. (нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) назначава за стажанти спечелилите конкурс за младши изпълнителски длъжности;

5. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) преназначава държавните служители на изпълнителски длъжности извън случаите на преминаване от висши ръководни и ръководни длъжности на изпълнителски длъжности, както и от младши изпълнителски на изпълнителски длъжности след спечелен конкурс;

6. сключва, изменя и прекратява трудовите договори с лицата, работещи по трудово правоотношение, при условията и по реда на Кодекса на труда;

7. (отм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.);

8. издава заповеди за допълнителни възнаграждения за специфични условия на труд и за добавки за работа в местата за лишаване от свобода;

9. награждава и наказва служителите в главната дирекция и в териториалните ѝ служби;

10. утвърждава длъжностни характеристики, разрешава отпуски и командировки на служителите в главната дирекция и началниците на териториалните ѝ служби;

11. организира и ръководи подготовката и повишаването на квалификацията на служителите в главната дирекция и териториалните ѝ служби;

12. възлага обществени поръчки при условията и по реда на Закона за обществените поръчки, подписва необходимата документация и сключва договори;

13. утвърждава актове за бракуване на дълготрайни материални активи;

14. организира участието на главната дирекция в международното сътрудничество и в сътрудничеството с представители на обществеността, на национални, международни, правителствени и неправителствени организации;

15. разработва и поддържа план за мобилизация и планове за управление при кризи;

16. има право на достъп до автоматизираните информационни фондове на ЕСГРАОН;

17. изпълнява и други функции, възложени му с този закон, с акт на министъра на правосъдието или на Министерския съвет.

(3) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Правомощията на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" се прекратяват:

1. по взаимно съгласие на страните, изразено писмено; страната, към която е отправено предложението, е длъжна да вземе отношение по него и да уведоми другата страна в 7-дневен срок от получаването му; ако тя не направи това, се счита, че предложението не е прието;

2. по негово искане;

3. когато заповедта за прекратяване на служебното правоотношение бъде отменена от органа по назначаване или от съда и служителят не се яви да заеме предишната длъжност в 14-дневен срок от влизането в сила на административния акт или на съдебното решение, освен когато този срок не е спазен по уважителни причини;

4. когато заеманата от служителя длъжност трябва да бъде освободена за възстановяване на незаконно уволнен служител, заемал преди това същата длъжност;

5. при фактическа невъзможност да изпълнява задълженията си за повече от 6 месеца;

6. при обективна невъзможност да изпълнява задълженията си по причини в чл. 226, ал. 1, т. 7, букви "а" и "б" и букви "г" – "и" от Закона за Министерството на вътрешните работи;

7. при несъвместимост с изискванията за назначаване по ал. 1;

8. при влизане в сила на акт, с който е установен конфликт на интереси по Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество;

9. при налагане на дисциплинарно наказание "уволнение";

10. при навършване на 60-годишна възраст;

11. при придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, 69 или 69б от Кодекса за социално осигуряване – по инициатива на органа по назначаване или по искане на служителя;

12. когато на държавния служител е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, 68а, 69 или 69б от Кодекса за социално осигуряване – по инициатива на органа по назначаването;

13. когато служебното правоотношение е възникнало, след като назначеният държавен служител е придобил и упражнил правото си на пенсия по чл. 68, 68а, 69 или 69б от Кодекса за социално осигуряване – по инициатива на органа по назначаване;

14. при смърт на държавния служител.

(4) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) В случаите по ал. 3, т. 12 и 13 органът по назначаване може да получи информация служебно за упражненото право на пенсия от държавния служител от Националния осигурителен институт, който я предоставя безвъзмездно в 14-дневен срок от получаването на искането.

(5) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) В случаите по ал. 3 правомощията на главния директор се прекратяват без предизвестие, освен по т. 2, 6 и 11 – 13.

(6) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да делегира със заповед правомощия на своите заместници или на началниците на местата за лишаване от свобода или на областните служби "Изпълнение на наказанията".

Чл. 14. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) За началници на затвори и на затворнически общежития се назначават лица с висше юридическо образование, а при липса на такива кандидати – с друго подходящо висше образование.

(2) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Кандидатите за началници на затвори трябва да притежават не по-малко от три години управленски опит в системата на държавното управление.

(3) (Предишна ал. 2, доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) За началници на поправителните домове към затворите се назначават лица с висше юридическо или педагогическо образование.

Чл. 15. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на затвора:

1. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) анализира и оценява резултатите от отделните направления на дейност в затвора и предприема мерки за подобряване и усъвършенстване на работата;

2. планира целите и приоритетните задачи, анализира работата със служителите, планира и ръководи дейностите по подбор, назначаване и освобождаване от длъжност на служителите;

3. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 53 от 2014 г.) организира, ръководи, планира, контролира и отговаря за работата на служителите, разрешава отпуски и командирова служители в страната, награждава служителите с награди по чл. 30, ал. 2, т. 1 от този закон и налага дисциплинарни наказания по чл. 197, ал. 1, т. 1 – 3 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по чл. 188, т. 1 и 2 от Кодекса на труда;

4. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) отговаря за спазването на законността в затвора;

5. утвърждава плановете за действия на състава в особени случаи;

6. ръководи действията на служителите в кризисни ситуации, планира тематични проверки и лично осъществява контрол по носенето на постовата служба, организацията на охраната, състоянието и използването на охранителната техника, дейностите по реализиране на правата и задълженията на лишените от свобода, социалната и възпитателната работа;

7. представлява и ръководи дейността на териториалното поделение на Държавно предприятие "Фонд затворно дело";

8. изпълнява функциите, възложени му с този закон или със заповед на министъра на правосъдието или на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на затвора може да делегира със заповед правомощия на определени от него длъжностни лица.

Чл. 16. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Областните служби "Изпълнение на наказанията" обединяват, ръководят и контролират дейността на пробационните служби и арестите.

(2) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Към областните служби "Изпълнение на наказанията" могат да се създават районни служби.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., предишна ал. 2, бр. 32 от 2016 г.) Началниците на пробационните служби и арестите изпълняват функциите, възложени им с този закон или със заповед на министъра на правосъдието или на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 16а. (Нов - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) (1) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) За началници на областните служби "Изпълнение на наказанията" се назначават лица с

висше юридическо образование, а при липса на такива кандидати – с друго подходящо висше образование, с не по-малко от три години управленски опит в системата на държавното управление.

(2) (Предишна ал. 1 – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на областна служба "Изпълнение на наказанията":

1. представлява, ръководи и отговаря за цялостната дейност на териториалната служба;

2. планира, анализира и оценява дейностите по изпълнение на наказанието пробация, пробационните мерки и мярката за неотклонение задържане под стража в териториалната служба и предприема мерки за подобряване и усъвършенстване на работата;

3. организира, координира и контролира дейностите на служителите от арестите и пробационната служба;

4. отговаря за спазването на законността в териториалната служба;

5. (изм. – ДВ, бр. 53 от 2014 г.) разрешава отпуски и командирова служители от областната служба в страната, награждава служителите с награди по чл. 30, ал. 2, т. 1 от този закон и налага дисциплинарни наказания по чл. 197, ал. 1, т. 1 – 3 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по чл. 188, т. 1 и 2 от Кодекса на труда;

6. ръководи дейностите по подбор, назначаване и освобождаване от длъжност на служителите;

7. организира и контролира разпределението и разходването на финансовите средства, ползването на сградния фонд, автопарка и офис оборудването;

8. изпълнява функциите, възложени му с този закон или със заповед на министъра на правосъдието или на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на областна служба "Изпълнение на наказанията" може да делегира със заповед правомощия на определени от него длъжностни лица.

Чл. 17. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) В Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби се осъществяват следните дейности с огнестрелни оръжия и боеприпаси:

1. придобиване, съхранение, носене, употреба и отчет на оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия;

2. транспортиране на оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия;

3. извършване на ремонтни дейности на оръжия и боеприпаси;

4. извършване на технически прегледи, бракуване и унищожаване на оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия;

5. осъществяване на контрол върху дейностите с оръжия, боеприпаси и пиротехнически изделия.

Чл. 18. Договарянето, закупуването, доставянето, монтирането и експлоатацията на техническите средства за охрана и контрол, оръжието и помощните средства се осъществяват при условията и по реда, предвидени за Министерството на вътрешните работи.

Глава четвърта

СЛУЖИТЕЛИ В ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ "ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА" И В ТЕРИТОРИАЛНИТЕ Й СЛУЖБИ

Чл. 19. (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Служители в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните й служби са:

1. държавни служители, които пряко осъществяват дейности по изпълнение на наказанията или на мярката за неотклонение задържане под стража;

2. държавни служители;

3. лица, работещи по трудово правоотношение.

(2) За държавните служители по ал. 1, т. 1 се прилагат разпоредбите относно държавната служба в Закона за Министерството на вътрешните работи, доколкото в този закон не е предвидено друго.

(3) Статутът на държавните служители по ал. 1, т. 2 се урежда със Закона за държавния служител.

(4) Статутът на лицата, работещи по трудово правоотношение, се урежда при условията и по реда на Кодекса на труда, съответните разпоредби на Закона за Министерството на вътрешните работи и на този закон.

Чл. 20. (1) За държавни служители се назначават лица с висока нравственост, професионална квалификация, физическа и психологическа пригодност за работа в местата за лишаване от свобода и пробационните служби.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Държавните служители получават основно месечно възнаграждение, което се образува от заплатата за длъжност.

(3) (Отм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.).

(4) Конкретният размер на заплатата за длъжност се определя от министъра на правосъдието.

Чл. 21. (1) Лицата, работещи по трудово правоотношение, получават основно месечно възнаграждение, което се образува от заплатата за длъжност и добавката за работата в местата за лишаване от свобода и в пробационните служби.

(2) Размерът на добавката по ал. 1 се определя от министъра на правосъдието.

Чл. 22. Базата за определяне размера на основното месечно възнаграждение за най-ниската длъжност се утвърждава ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България, като месечното възнаграждение се увеличава с коефициенти спрямо базата, съответстващи на коефициентите за държавните служители и лицата, работещи по трудово правоотношение, съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи.

Чл. 23. (1) На служителите в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби се осигурява ежемесечно храна или левовата ѝ равностойност, които не подлежат на облагане с данък.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) На държавните служители се осигурява работно и униформено облекло и друго вещеве имущество и снаряжение, а на неносещите униформа се изплаща ежегодно парична сума за облекло, която не подлежи на облагане с данък.

(3) На лицата по трудово правоотношение се изплаща ежегодно сума за облекло в размер, полагащ се на държавните служители, които носят службата без униформа. Сумата за облекло на лицата по трудово правоотношение не подлежи на облагане с данък.

(4) За извършване на дейности, свързани с вредни за здравето последици, на служителите се изплащат допълнителни възнаграждения и се осигуряват безплатна предпазна храна и противоотрови.

(5) При преместване на работа в други населени места в случаите, определени от министъра на правосъдието, на държавните служители и на членовете на техните семейства се изплащат еднократно обезщетение и транспортните разходи при преместването.

(6) Служителите, както и членовете на семействата на загиналите при изпълнение на служебните си задължения държавни служители, изпаднали в тежко материално положение, се подпомагат с парични помощи по ред, определен от министъра на правосъдието.

(7) При смърт на служител разносните за погребението се поемат от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" или от териториалните ѝ служби в размер, определен от министъра на правосъдието.

(8) Размерът на сумите и доволствията по ал. 1 - 7, условията и редът за предоставянето им се определят ежегодно със заповед на министъра на правосъдието.

Чл. 24. (1) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Трудът на държавните служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 се зачита за труд първа категория при пенсиониране.

(2) Стажът в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби, придобит на длъжност, за която се изисква висше юридическо образование, се зачита за стаж по специалността съгласно Закона за съдебната власт.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.) Служителите на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби задължително се застраховат за сметка на държавния бюджет срещу смърт, временна неработоспособност или трайно загубена или намалена работоспособност вследствие на злополука.

(4) Задължителното застраховане не изключва сключването на други застрахователни договори от служителите.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.) Задължителното социално и здравно осигуряване на държавните служители е за сметка на държавния бюджет.

Чл. 25. На държавните служители, които ползват жилище при условията на свободно договаряне, Министерството на правосъдието изплаща компенсационни суми при условия и по ред, определени от Министерския съвет.

Чл. 26. (1) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) При изпълнение на служебните си задължения служителите в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби пътуват безплатно в обществения градски транспорт при условия и по ред, определени със заповед на министъра на правосъдието.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Безплатните пътувания на служителите по ал. 1 се извършват с превозен документ (карта) по образец, утвърден със заповед на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

(3) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Ежегодно на служителите в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби се изплаща еднократно сума за пътни разходи по време на платен годишен отпуск при условия и в размер, определени със заповед на министъра на правосъдието.

Чл. 27. (1) При осъществяване на правомощията си държавните служители в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби удостоверяват качеството си със служебна карта. Видът на служебната карта се определя от министъра на правосъдието.

(2) Държавните служители, които пряко и непосредствено осъществяват охранителна дейност или други специфични служебни задължения, носят униформено облекло по образец, цвят и със символи и отличителни знаци, определени от министъра на правосъдието.

(3) (Отм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.).

(4) Държавните служители, които задължително носят униформено облекло при изпълнение на служебните задължения, се определят от министъра на правосъдието.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Държавните служители носят служебно оръжие при условия и по ред, определени със заповед на министъра на правосъдието.

Чл. 28. (1) Служителите полагат клетва за спазване на Конституцията и законите на страната и за лоялност към държавните институции в Република България.

(2) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Полагането на клетвата се удостоверява с подписването на клетвен лист. Отказът да се положи клетва е пречка за встъпване в длъжност в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби.

(3) (Предишна ал. 2, доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Служителите не могат да членуват в политически партии, да осъществяват политическа дейност, да изразяват политически възгледи, както и да предприемат действия по служба, с които се нарушава политическият им неутралитет.

Чл. 29. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Държавните служители не могат да изпълняват друга държавна служба, освен в случаите, определени с този или с друг закон.

(2) Държавните служители не могат да извършват дейност, несъвместима със службата им.

(3) Несъвместимост със службата е налице, когато държавните служители:

1. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) биха се оказали в йерархическа връзка на ръководство и контрол със съпруг или съпруга, лице, с което се намира във фактическо съжителство, роднина по права линия без ограничения, по сребрена линия – до четвърта степен включително, или роднина по сватовство – до втора степен включително;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) са еднолични търговци, неограничено отговорни съдружници в търговски дружества, управители, търговски пълномощници, търговски представители, прокуристи, търговски посредници, ликвидатори или синдици, членове на органи на управление или контрол на търговски дружества или кооперации;

3. извършват търговска дейност;

4. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) работят по трудово правоотношение или по граждански договор, освен за осъществяване на научна, преподавателска дейност или упражняване на авторски права, по ред, определен от министъра на правосъдието;

5. участват в управителни и контролни органи на търговски дружества.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Не се смята за търговска дейност по смисъла на ал. 3, т. 3 притежаването на акции, участието в приватизацията с приватизационни бонове и в кооперации - със земеделски земи или гори с възстановено право на собственост.

(5) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Несъвместимост със службата е налице и в случаите, когато държавните служители са избрани за президент, вицепрезидент, членове на Европейския парламент от Република България, народни представители, кметове или общински съветници.

(6) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Несъвместимост със службата не е налице при участие в търговски дружества, чийто принципал е министърът на правосъдието, за което не се получава възнаграждение, или в юридически лица с нестопанска цел, определени за осъществяване на общественополезна дейност, при участие в проекти и програми, свързани с дейността на Министерството на правосъдието и финансирани със средства на Европейския съюз, при участие в синдикални организации на служители от Министерството на правосъдието.

(7) В 7-дневен срок от възникване на обстоятелствата по ал. 1, 3 и 5 държавните служители са длъжни да подадат декларация.

Чл. 30. (1) Служителите могат да бъдат награждавани за постигнати високи резултати и за конкретен съществен принос при изпълнение на служебните си задължения или за продължителна служба.

(2) Наградите са:

1. писмена похвала;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) обявяване на благодарност с парична награда в размер:

а) до 200 лв. - при награждаване от министър или заместник-министър на правосъдието;

б) до 120 лв. - при награждаване от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията";

3. парична или предметна награда;

4. почетно отличие или почетен знак - определени от министъра на правосъдието.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Наградите по ал. 2, т. 4, както и огнестрелно оръжие се дават от министъра на правосъдието.

(4) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Условието и редът за награждаване, както и съдържанието на наградите се определят със заповед на министъра на правосъдието.

Чл. 31. (1) Обучението, квалификацията и професионалната подготовка на държавните служители се извършват по ред, определен от министъра на правосъдието.

(2) Спечелилите конкурс за постъпване на работа като държавни служители подлежат на първоначално професионално обучение.

(3) Министърът на правосъдието определя длъжностите на държавните служители, за които първоначалното професионално обучение не е задължително.

(4) При незавършване на първоначалното професионално обучение служебното правоотношение на държавния служител се прекратява.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 32 от 2016 г.) Професионалното обучение при първоначално постъпване на работа се провежда в учебните центрове на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", а при преназначаване на по-висока по вид длъжност в същата или друга структура - в учебните центрове на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", в главната дирекция или в териториалните ѝ служби.

(6) Служителите, които работят със специални групи лишени от свобода, като чужди граждани, жени, непълнолетни, с психически разстройства и други, преминават специализирано обучение.

(7) За повишаване квалификацията на служителите министърът на правосъдието може да сключва договори с висши училища.

Глава пета

СЪВЕТ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА

Чл. 32. (1) Към Министерството на правосъдието се създава Съвет по изпълнение на наказанията, председателстван от заместник-министъра на правосъдието, който отговаря за дейността на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) Съветът по изпълнение на наказанията:

1. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) организира и извършва изследвания във връзка с изпълнение на наказанията;

2. разработва методически указания за дейността на местата за лишаване от свобода и пробационните служби;

3. (доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) подготвя проекти на нормативни актове във връзка с изпълнение на наказанията или дава становища по такива проекти;

4. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) участва в организирането и ръководството на първоначалната подготовка и повишаването на професионалната квалификация на служителите от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби;

5. работи за изграждане на обществено доверие към дейността на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби.

(3) При разработване и реализиране на проекти за усъвършенстване на дейността по изпълнение на наказанията съветът взаимодейства със сродни звена и организации от държавния и неправителствения сектор в страната и в чужбина.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Съветът по изпълнение на наказанията съвместно с Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" издава бюлетин "Затворно дело" за разработване на проблемите, свързани с изпълнение на наказанията, и за подпомагане подготовката на служителите от местата за лишаване от свобода и пробационните служби.

Чл. 33. (1) Съветът по изпълнение на наказанията се състои от щатни служители и пленарен състав.

(2) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Щатните служители на Съвета по изпълнение на наказанията се ръководят от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", който е заместник-председател и са със статут на държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 или 2.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.) В пленарния състав се включват представители на Министерството на правосъдието, Министерството на вътрешните работи, Министерството на образованието и науката, Министерството на здравеопазването, Висшия адвокатски съвет, магистрати, общественици и представители на неправителствени организации, които извършват дейност, свързана с изпълнение на наказанията.

(4) Към Съвета по изпълнение на наказанията могат да се привличат специалисти от други научни области. Редът за привличане на специалисти и заплащането им се определят с правилник за организацията и работата на Съвета по изпълнение на наказанията, издаден от министъра на правосъдието.

Глава шеста

ПСИХОЛОГИЧЕСКА ЛАБОРАТОРИЯ. ИЗСЛЕДВАНЕ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА И ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПРИГОДНОСТ

(Загл. доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.07.2017 г.)

Чл. 34. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.07.2017 г.) Към Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" се създава Психологическа лаборатория за провеждане на изследвания за професионална и психологическа пригодност, както и за разработване на методически указания и осъществяване на контрол на дейността на психолозите в местата за лишаване от свобода и в пробационните служби.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Служителите в психологическата лаборатория са държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 или 2.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Методическите указания за дейността на психолозите в местата за лишаване от свобода и в пробационните служби се утвърждават от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 35. (Изм. – ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм. и доп., бр. 32 от 2016 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.07.2017 г.) (1) Кандидатите за държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби преминават през изследване за професионална и психологическа пригодност.

(2) Изследване за професионална и психологическа пригодност се провежда и за действащи служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 при преназначаване на по-висока по вид длъжност.

Чл. 35а. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.07.2017 г.) (1) Изследване за професионална и психологическа пригодност може да се извърши за определяне на актуалната психологическа съвместимост на държавните служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 с изискванията за заеманата длъжност и с пригодността им да изпълняват служебните задължения.

(2) Обект на изследването по ал. 1 са държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 1, които:

1. имат затруднения и сериозни дефицити в професионалната адаптация, обучението и специализираната подготовка;

2. проявяват демотивация, емоционална неадекватност и рисково поведение;

3. извършват системни дисциплинарни нарушения.

(3) В случаите по ал. 2 изследването се извършва със заповед на министъра на правосъдието или на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(4) Началниците на териториалните служби на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да правят предложение за изследване до министъра на правосъдието или до главния директор. Предложението съдържа описание на проблемните поведенчески прояви на държавния служител, аргументи за необходимостта от провеждане на изследването, лични и служебни данни и служебна характеристика.

(5) При констатиране на психологическа несъвместимост на държавния служител с изискванията за заеманата длъжност и непригодност да изпълнява служебните задължения той се предлага за оценка на изпълнението на длъжностните задължения.

Чл. 36. (Отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., нов, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) (В сила от 1.07.2017 г. - ДВ, бр. 13 от 2017 г.) Изследването за професионална и психологическа пригодност се извършва от експерти психолози и приключва с експертно заключение.

(2) Условието и редът за извършване на изследването за професионална и психологическа пригодност се определят с наредба на министъра на правосъдието.

Глава седма

ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ "ФОНД ЗАТВОРНО ДЕЛО"

Чл. 37. (1) Държавно предприятие "Фонд затворно дело" осъществява управление на дейностите, свързани с подобряване на условията за изпълнение на наказанията, и има статут на държавно предприятие по смисъла на чл. 62, ал. 3 от Търговския закон, като извършва и други стопански дейности, които подпомагат, съпътстват или допълват основния му предмет на дейност.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Предприятието е юридическо лице със седалище София и с териториални поделения в затворите.

(3) Органи на управление на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" са:

1. министърът на правосъдието;
2. управителният съвет;
3. изпълнителният директор.

(4) Държавно предприятие "Фонд затворно дело" открива разплащателни сметки, по които се набират и разходват средствата от осъществяваните дейности.

(5) Устройството и дейността на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" се уреждат с правилник, приет от Министерския съвет.

Чл. 38. (1) Средствата на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" се набират от:

1. приходите от стопанската дейност и от други дейности, осъществявани в местата за лишаване от свобода;
2. приходите от отдадени под наем сгради и съоръжения;
3. неполагащата се част от трудовото възнаграждение на лишените от свобода;
4. изетите пари и вещи, които лишените от свобода нямат право да държат и ползват;
5. удържаните средства от трудовото възнаграждение на осъдените на пробация с наложена пробационна мярка поправителен труд;
6. дарения от физически и юридически лица;

7. други приходоизточници.

(2) Финансовият резултат на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" се освобождава от данъчно облагане.

Чл. 39. Набраните средства от Държавно предприятие "Фонд затворно дело" се използват за:

1. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) изграждане, преустройство и ремонт на местата за лишаване от свобода и пробационните служби, подобряване на битовите и производствените условия в тях и за оборудването им с охранителни и технически съоръжения;

2. оборотен капитал с производствено значение и финансиране на рискови мероприятия, свързани с производствената дейност;

3. подобряване на медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода;

4. финансиране на изследователска и издателска дейност в областта на изпълнение на наказанията;

5. подготовка и професионална квалификация на лишените от свобода и на служителите от Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и териториалните ѝ служби;

6. културна и спортна дейност;

7. стимулиране на лишени от свобода и на служители;

8. стимулиране на граждани, оказали съдействие на органите по изпълнение на наказанията;

9. други разходи, свързани с дейността по изпълнение на наказанията.

ЧАСТ ВТОРА

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЕТО ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Глава осма

МЕСТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Раздел I

Създаване и закриване на местата за лишаване от свобода.

Видове

Чл. 40. (1) Наказанието лишаване от свобода се изпълнява чрез настаняване на осъдените в определени места за лишаване от свобода и подлагането им на поправително въздействие.

(2) Поправителното въздействие се осъществява чрез:

1. осигуряване на условия за поддържане на физическото и психическото здраве и за уважаване на човешкото достойнство на осъдените;

2. реализиране на включените в съдържанието на наказанието ограничения;
3. ограничаване на отрицателните последици от действието на присъдата и вредното влияние на средата на осъдените;
4. осигуряване на условия за упражняване правата на осъдените;
5. организиране на трудови, възпитателни, образователни, спортни и други дейности.

Чл. 41. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Места за изпълнение на наказанието лишаване от свобода са затворите.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Към затворите могат да се създават затворнически общежития от закрит и открит тип, поправителни домове за непълнолетни и арести.

(3) В затворите, поправителните домове и затворническите общежития поправителното въздействие се осъществява диференцирано по отношение на настанените в тях отделни категории осъдени.

Чл. 42. (1) (Доп. – ДВ, бр. 42 от 2015 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В затворите, поправителните домове и затворническите общежития се настаняват осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда, включително и доведените в изпълнение на разпореждане на прокурор по чл. 340, ал. 5 и чл. 354, ал. 7 от Наказателно-процесуалния кодекс.

(2) Арестите са места за лишаване от свобода за настаняване на лица, задържани по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

(3) Лицата по ал. 2 могат да се настаняват в затворите, поправителните домове и затворническите общежития от закрит тип по реда, предвиден в този закон.

Чл. 43. (1) Местата за лишаване от свобода се създават и закриват със заповед на министъра на правосъдието, по собствена инициатива или по предложение на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) Всяко място за лишаване от свобода трябва да разполага с необходимите жилищни, битови и други помещения за осъществяване на поправително въздействие, а арестите - за поддържане на физическото и психическото здраве и уважаване човешкото достойнство на задържаните лица.

(3) (В сила от 1.01.2019 г. - изм., ДВ, бр. 103 от 2012 г., отм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

(4) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Минималната жилищна площ в спалното помещение за всеки лишен от свобода не може да е по-малка от 4 кв. м. Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" поддържа актуална база данни за капацитета на местата за лишаване от свобода.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Количеството дневна светлина, степента на изкуственото осветление, отопление и проветряване, достъпът до санитарни възли и течаща вода, както и минимумът обзавеждане на спалните помещения се определят с правилника за прилагане на закона.

Чл. 44. (1) Местата за лишаване от свобода се оборудват с технически и други средства за охрана и контрол за предотвратяване на бягства, други престъпления и нарушения.

(2) Лишените от свобода се предупреждават за възможността да бъдат използвани охранителни и технически средства, включително аудиовизуални системи, за контрол на поведението.

Чл. 45. (1) Условието за създаване и закриване на места за лишаване от свобода се оценяват от комисията, назначена от министъра на правосъдието.

(2) Съставът на комисията по ал. 1 се предлага от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и включва специалисти в областта на строителството, охраната и охранителната техника, медицинското обслужване, прехраната и бита.

(3) Комисията по ал. 2 изготвя технически задания за построяване на нови места за лишаване от свобода или за преустройство и реконструкция на съществуващите.

Чл. 46. (1) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Омбудсманът може да препоръчва на министъра на правосъдието да бъде закрит, реконструиран или разширен определен затвор, затворническо общежитие, поправителен дом или арест, където поради висока степен на пренаселеност или лоши хигиенно-битови условия не може да се осъществява поправително въздействие или съществува опасност за увреждане на физическото или психическото здраве на задържаните лица.

(2) Препоръката по ал. 1 се внася в едномесечен срок в Министерския съвет от министъра на правосъдието. В тримесечен срок Министерският съвет обявява взетите мерки за решаването на проблемите.

Раздел II

Настаняване в местата за лишаване от свобода

Чл. 47. (1) В затворите новопостъпилите лишени от свобода се настаняват в приемно отделение, където престояват от 14 денонощия до един месец.

(2) Осъдените за първи път на лишаване от свобода до 5 години за умишлени престъпления и осъдените за престъпления, извършени по непредпазливост, се настаняват отделно от останалите.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Постъпилите от арестите лица се настаняват в приемното отделение на затвора за срок до 7 денонощия.

Чл. 48. (1) При настаняването на лишените от свобода в приемното отделение се записват данните, свързани със:

1. личността на новопостъпилия;
2. основанията за настаняване в местата за лишаване от свобода;
3. деня и часа на приемането;
4. описание на личните вещи на новопостъпилия;
5. следи от наранявания и оплаквания за упражнено физическо насилие;
6. здравословното състояние на новопостъпилия при спазване на изискванията за поверителност на медицинските данни.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г.) Новопостъпилите лишени от свобода се фотографират и се изземват българските им лични документи. Ако българските лични документи не са налице, се отбелязват причините за тяхната липса.

Чл. 49. (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на затвора или оправомощени от него лица могат да събират и обработват лични данни на лишените от свобода при спазване на правилата за защита на личните данни.

Чл. 50. (1) На новопостъпилите лишени от свобода незабавно се осигурява възможност да уведомят близките си.

(2) Ако лишените от свобода не са в състояние да уведомят близките си поради заболяване, неграмотност или други причини, уведомяването се извършва от администрацията на затвора при изявено изрично съгласие от новопостъпилото лице.

Чл. 51. (1) Лишените от свобода чужди граждани се информират на разбираем език за:

1. правото за среща с представител на дипломатическата или консулската служба на държавата, чиито граждани са;

2. правото им да ползват правна помощ и защита от съответните дипломатически или консулски служби - за лицата без гражданство и гражданите на чужди държави, които нямат представителства в Република България;

3. условията за трансфер в държавата, чиито граждани са, и компетентните за това органи.

(2) За постъпването на лишени от свобода, които не са български граждани, незабавно се уведомява Министерството на външните работи.

Чл. 52. (1) В приемното отделение лишените от свобода се информират на разбираем език относно правилата за вътрешния ред и дисциплината, както и за основните им права и задължения.

(2) По искане на лишения от свобода информацията по ал. 1 му се предоставя писмено.

Чл. 53. По време на престоя в приемното отделение лишеният от свобода може да поиска консултация за решаването на лични проблеми, свързани с опазването и съхраняването на имуществото, трудови, семейни и други въпроси, възникнали по повод привеждането на присъдата в изпълнение.

Чл. 54. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) В срок до два работни дни за всеки новопостъпил лишен от свобода се съставя лично досие, което съдържа документи и данни, свързани с постъпването в затвора и привеждането на присъдата в изпълнение.

(2) Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" определя длъжностните лица, които могат да се запознават с данните от личното досие, както и реда и начина за предоставяне и използване на съдържащата се в него информация.

Чл. 55. (1) Новопостъпилите лишени от свобода са длъжни да съдействат при извършването на санитарно-хигиенен контрол, медицински преглед и психологическо изследване.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Преди изтичането на срока за престой в приемното отделение за всеки новопостъпил се изготвя оценка на риска от рецидив и от вреди, относно личностните особености, здравословното състояние и работоспособност и препоръки за бъдещата групова или индивидуална работа. Оценката се изготвя от съответния социален работник, лекаря на затвора и психолога.

(3) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Задължително психологическо изследване се провежда на осъдените на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна, на осъдени с наложено наказание над 10 години лишаване от свобода, както и на лишените от свобода с идентифициран по системата за оценка на риска "много висок" и "висок" риск от вреди. В останалите случаи изследване се провежда по мотивирано искане на инспектор по социална дейност и възпитателна работа.

Чл. 56. (1) Иззетите вещи на лишените от свобода при постъпването им се изпращат с тяхно съгласие и за тяхна сметка на близките им, ако не подлежат на унищожаване или конфискуване, или им се предоставят, ако лишените от свобода имат право и са изявиали желание да ги ползват по време на изтърпяване на наказанието.

(2) Лишените от свобода могат да разполагат с парични суми до размера на една минимална работна заплата, установена за страната.

(3) Сумите над размера, посочен в ал. 2, се внасят на влог на името на лишения от свобода в посочена от него банка или с негово съгласие се изпращат на близките му.

Раздел III

Разпределение на лишените от свобода по затвори, затворнически общежития и поправителни домове

Чл. 57. (Доп. – ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Съдът определя първоначалния режим за изтърпяване на наказанието, както следва:

1. специален режим – на осъдените на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна;

2. строг режим на осъдените на лишаване от свобода:

а) за повече от 5 години за умишлени престъпления;

б) за умишлени престъпления, когато не са изтекли повече от 5 години от изтърпяване на предходно наложено наказание лишаване от свобода, което не е било отложено на основание чл. 66 от Наказателния кодекс, независимо от реабилитацията;

в) за умишлени престъпления, извършени в изпитателния срок на условно осъждане, за което е постановено отложено наказание да се изтърпи отделно, ако сборът от двете наказания надвишава две години;

3. общ режим – във всички останали случаи.

(2) Съдът може да определи първоначален строг режим и в случаите по ал. 1, т. 3, когато осъденият се е укривал в хода на наказателното производство.

(3) Съдът може да определи първоначален общ режим и в случаите по ал. 1, т. 2, когато осъденият не е с висока степен на обществена опасност.

Чл. 58. (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Осъдените се разпределят в местата за лишаване от свобода по ред, определен от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" съобразно възможността да изтърпяват наказанието най-близо до постоянния си адрес и изискването на чл. 43, ал. 4, както следва:

1. в затворите – осъдените с първоначално определен специален режим;

2. в затворите или затворническите общежития от закрит тип – осъдените с първоначално определен строг режим;

3. в затворническите общежития от открит тип – осъдените с първоначално определен общ режим.

Чл. 59. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Жените изтърпяват наказанието лишаване от свобода в отделни затвори и затворнически общежития.

(2) Непълнолетните лишени от свобода се настаняват в поправителни домове, отделно за момчета и момичета.

(3) Лишените от свобода чужди граждани изтърпяват наказанието в затвори и затворнически общежития, определени със заповед на министъра на правосъдието.

Чл. 60. (Изм. – ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Със заповед на началника на затвора могат да се обособяват отделения за настаняване на лишени от свобода с висока степен на обществена опасност, страдащи от алкохолизъм или наркомания, лица с психически разстройства или уязвими лица с оглед на тяхната безопасност, както и безопасността на другите лишени от свобода и на служителите.

Чл. 61. (Отм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

Раздел IV

Преместване на лишените от свобода

Чл. 62. (1) Преместването на лишени от свобода от един затвор в друг се извършва със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията":

1. (изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) при включване в обучения, в курсове за придобиване на специалност, за повишаване на квалификацията или за работа – при изявено желание от лишения от свобода;

2. при настаняване на лечение в болнично заведение по лекарско предписание;

3. по молба на близките или на лишения от свобода при промяна на постоянния адрес на семейството или на лицата, с които осъденият поддържа контакти;

4. по предложение на началника на затвора при възникване на психологическа несъвместимост, конфликти със служители или лишени от свобода - пострадали или близки на пострадалите от извършеното престъпление, или при наличието на други важни съображения, свързани с ресоциализацията, с безопасността на лицето и сигурността в местата за лишаване от свобода;

5. (нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) при необходимост с цел съобразяване с изискванията на чл. 43, ал. 4; в този случай се взема предвид и желанието на лишения от свобода.

(2) Лишените от свобода не могат да бъдат премествани, ако съществува опасност от сериозно влошаване на здравословното им състояние.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Заповедите за преместване или отказът за преместване подлежат на оспорване по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може със заповед да делегира правомощия по ал. 1, т. 1 - 3 и 5 на своите заместници или на началник на отдел в главната дирекция, който е с висше юридическо образование.

Чл. 63. (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Лишените от свобода могат да бъдат премествани от затвор в затворническо общежитие от закрит тип, функциониращо като подразделение на затвора, и обратно със заповед на началника на затвора в случаите по чл. 62, ал. 1, т. 1, 4 и 5.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Заповедта за преместване или отказът за преместване подлежи на оспорване по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно.

Чл. 64. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Лишените от свобода с добро поведение, които са изтърпели най-малко една четвърт, но не по-малко от 6 месеца от наложеното наказание в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип, могат да бъдат премествани по инициатива на началника

на затвора или по тяхна молба за доизтърпяване на наказанието в затворнически общежития от открит тип.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Началникът на затвора се произнася с мотивирана заповед след вземане на становището на ръководителя на направлението за социална дейност и възпитателна работа, на заместник-началника по режимно-охранителната дейност и на началника на съответното затворническо общежитие относно поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието и съобразно изискването на чл. 43, ал. 4. Екземпляр от заповедта се връчва на осъдения срещу подпис и се изпраща на прокурора, осъществяващ надзор върху изпълнението на наказанието.

(3) В заповедта за преместване началникът на затвора се произнася и за режима на изтърпяване на наказанието по реда на чл. 65.

(4) Заповедта подлежи на оспорване по реда на Административнопроцесуалния кодекс в 14-дневен срок от връчването ѝ чрез началника на затвора пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно. Когато съдът не уважи жалбата, последваща молба може да се подаде не по-рано от 6 месеца от влизането в сила на заповедта.

Чл. 64а. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Лишените от свобода, които изтърпяват наказание в затворническо общежитие от открит тип, могат да бъдат премествани в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип, когато:

1. грубо или системно нарушават установения ред;
2. за тях са налице данни за подготвяне на бягство или друго престъпление;
3. системно се отклоняват от работа;
4. влияят отрицателно върху останалите.

(2) Преместването по реда на ал. 1 се извършва от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието по предложение на началника на затвора след вземане на становище на лицата по чл. 64, ал. 2.

(3) Окръжният съд се произнася еднолично с определение, което не подлежи на обжалване.

(4) След изготвяне на предложението началникът на затвора може да разпреди преместване на осъдения в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип до произнасянето на съда.

Раздел V

Режим в местата за лишаване от свобода

Чл. 65. (1) Режимът в местата за лишаване от свобода спомага за осъществяване целите на наказанието.

(2) В затворите и в затворническите общежития от закрит тип се прилагат общ, строг и специален режим.

(3) В затворническите общежития от открит тип се прилагат общ и лек режим.

Чл. 66. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Първоначалният режим може да бъде заменен със следващия по-лек от началника на затвора след изтърпяване, включително със зачитане на работните дни, на една четвърт, но не по-малко от 6 месеца от наложеното или намаленото с помилване наказание, ако лишеният от свобода има добро поведение и покаже, че се поправя.

(2) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Началникът на затвора се произнася с мотивирана заповед след вземане на становището на ръководителя на направлението за социална дейност и възпитателна работа, на заместник-началника по режимно-охранителната дейност или на началника на съответното затворническо общежитие относно поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието. Екземпляр от заповедта се връчва на осъдения срещу подпис и се изпраща на прокурора, осъществяващ надзор върху изпълнението на наказанието. Заповедта подлежи на оспорване с протест по реда на Административнопроцесуалния кодекс в 14-дневен срок от връчването ѝ пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато лишеният от свобода изтърпява наказание по две или повече присъди, по отношение на които не може да се определи общо наказание, минимумът по ал. 1 се изчислява от сбора на наказанията, но не повече от 30 години лишаване от свобода.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) По-нататъшното заменяне на режима със следващия по-лек може да бъде постановено след изтърпяване на не по-малко от 6 месеца след предходното заменяне.

Чл. 67. (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Режимът може да бъде заменен със следващия по-тежък, когато лишеният от свобода грубо или системно нарушава установения ред, системно се отклонява от работа или влияе отрицателно върху останалите:

1. в рамките на определения от съда първоначален режим – с мотивирана заповед на началника на затвора, по собствена инициатива или по предложение на заместник-началника по режимно-охранителната дейност, на ръководителя на направлението за социални дейности и възпитателна работа или на началника на съответното затворническо общежитие; началникът на затвора изисква становището на всяко от изброените лица;

2. в следващия по-тежък от определения от съда първоначален режим – от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието по предложение на началника на затвора.

(2) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Заповедта по ал. 1, т. 1 подлежи на оспорване пред окръжния съд по местоизпълнение на наказанието в 14-дневен срок от връчването ѝ. Съдът се произнася еднолично с определение, което не подлежи на обжалване.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато по реда на ал. 1, т. 1 е определен специален режим, се прилага чл. 198, ал. 3.

(4) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Режимът може да бъде заменен с по-лек, след като е бил заменен с по-тежък след изтичане на 6 календарни месеца от поставянето на лишения от свобода на по-тежък режим.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., предишна ал. 3, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Тежко болните лишени от свобода, на които е определен специален или строг режим, а също и бременните жени и кърмачките, на които е определен строг режим, със заповед на началника на затвора се поставят на общ режим, докато трае това им състояние.

Чл. 68. (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) По предложение на началника на затвора окръжният съд по местоизпълнение на наказанието може да определи специален режим на лишени от свобода, които са настанени в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип, когато грубо или системно нарушават установения ред, влияят отрицателно върху останалите лишени от свобода и представляват реална опасност за сигурността им.

(2) На лишените от свобода жени специален режим може да бъде определен само като първоначален.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато по реда на ал. 1 е определен специален режим, се прилага чл. 198, ал. 3.

Чл. 69. (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) При преместването на лишени от свобода от затворническо общежитие от открит тип в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип по предложение на началника на затвора съдът може да постанови осъденият да изтърпява наказанието на строг режим.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Ако няма внесено предложение от началника на затвора за замяна на режима в строг или съдът откаже да го уважи, при преместването на осъдения в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип той се поставя на общ режим.

(3) (Отм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

Чл. 70. (1) Лекият режим не може да бъде определен като първоначален.

(2) Ако осъденият изтърпява наказание в затворническо общежитие от открит тип на лек режим, той може да бъде преместен в затвор или в затворническо общежитие от закрит тип само ако режимът му бъде заменен с общ.

Чл. 71. (1) В затворите и в затворническите общежития от закрит тип лишените от свобода се поставят при усилен надзор и охрана, работят само в района на

съответния затвор или затворническо общежитие и по изключение - на обособени външни охраняеми обекти.

(2) Лишените от свобода на специален режим се настаняват в постоянно заключени помещения при засилен надзор и охрана.

(3) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Осъдените на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна, поставени на строг режим, се настаняват в постоянно заключени помещения при засилен надзор и охрана, освен ако не са налице условията по чл. 198, ал. 4 за настаняване в общи помещения с другите лишени от свобода.

Чл. 72. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Лишените от свобода, които изтърпяват наказание в затворнически общежития от открит тип, се поставят при смекчен надзор и могат да работят извън района на общежитието без охрана. Те провеждат свиждания без заграждения с възможност за свободен достъп до посетителите.

(2) Със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" на отделни лишени от свобода може да бъде разрешавано да нощуват на работните обекти извън общежитието. Контролът и проверката в тези случаи се възлагат на началника на съответното общежитие.

(3) Лишените от свобода, които изтърпяват наказанието в затворнически общежития от открит тип, могат да:

1. ползват медицинска помощ в лечебните заведения извън местата за лишаване от свобода, включително стационарно лечение без охрана;

2. присъстват на културни, спортни, религиозни и други мероприятия, провеждани в населеното място по местонахождение на общежитието, по ред, определен от началника на общежитието;

3. се обучават в училища по местонахождението на общежитието, включително да бъдат включвани в курсове за придобиване на специалност или за повишаване на квалификацията заедно със свободните граждани.

Раздел VI

(Отм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

Комисия по изпълнение на наказанията

Чл. 73. (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., отм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

Чл. 74. (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., отм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

Глава девета

ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА. СРЕДСТВА ЗА ПОДДЪРЖАНЕ НА РЕДА

И ДИСЦИПЛИНАТА В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Раздел I

Права и задължения на лишените от свобода

Чл. 75. Лишените от свобода могат да се ползват от правата си, с изключение на правата:

1. от които са лишени с присъда;
2. които са им отнети или ограничени изрично със закон;
3. чието упражняване е несъвместимо с действието на присъдата и изпълнението на наказанието.

Чл. 76. (1) Лишените от свобода могат да искат информация за:

1. въпроси, свързани с изпълнението на присъдата;
2. размера на изтърпяната част на наказанието;
3. (изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) възможностите за облекчаване условията на изтърпяване на наказанието, както и предсрочно и условно предсрочно освобождаване.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Лишените от свобода могат да бъдат консултирани от адвокат по свой избор. Те могат да се срещат с адвокатите насаме по всяко време на денонощието, да си кореспондират без ограничение и да ползват телефонна връзка по всяко време през деня.

(3) Срещите на лишените от свобода с адвокати могат да бъдат наблюдавани, но разговорите им не могат да бъдат слушани и записвани.

Чл. 77. (1) По време на изтърпяване на наказанието лишените от свобода имат право на подходяща работа.

(2) По възможност предпочитанието на лишения от свобода към конкретен вид работа се удовлетворява.

(3) Участието в трудова дейност се стимулира и отчита при определяне степента на поправяне и превъзпитание.

Чл. 78. (1) За всяка работа извън доброволния неплатен труд и дежурствата по поддържане на реда и хигиената лишените от свобода получават определена част, но не по-малко от 30 на сто от възнаграждението за изработеното.

(2) Частта от възнаграждението по ал. 1 се определя със заповед на министъра на правосъдието.

(3) На лишените от свобода могат да се правят удържки съгласно действащите закони, но не повече от две трети от полагащото им се възнаграждение. Това ограничение не се отнася за удържките по задължение за издръжка.

Чл. 79. (1) Продължителността на работния ден на лишените от свобода се определя съобразно разпоредбите на трудовото законодателство. Лишените от свобода се ползват от намален работен ден наравно със съответните категории работници и служители.

(2) Полагането на извънреден труд се разрешава със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" до размера, установен в трудовото законодателство.

(3) Със съгласието на лишените от свобода главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да разреши отделни групи лишени от свобода да работят на 6-дневна работна седмица. В тези случаи работата през 6-ия работен ден не се смята за извънреден труд.

(4) Лишените от свобода имат право на непрекъсната междудневна почивка не по-малко от 12 часа и непрекъсната седмична почивка не по-малко от 38 часа, а при производства с непрекъсната работа и при промяна на смените - не по-малко от 24 часа.

(5) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Лишените от свобода не работят в празнични дни освен заетите в обслужващата и комунално-битовата дейност, както и в случаите на бедствия и аварии, при които положеният труд се смята за извънреден.

Чл. 80. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) С изрично писмено съгласие на лишените от свобода администрацията на затвора може да им възлага доброволен неплатен труд за:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) благоустройство, поддържане и хигиенизиране на помещенията и района на затворническото заведение извън дежурствата по поддържане на реда и хигиената;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) благоустройство, поддържане и опазване на културни, исторически или архитектурни паметници, на държавни или общински обекти;

3. възстановяване на щети, причинени от пожари и стихийни бедствия, или предотвратяване на аварии;

4. организиране и провеждане на курсове за ограмотяване, творчески, културни, спортни и други дейности от лишени от свобода, които притежават съответната квалификация или умения;

5. (нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) други дейности.

(2) Времето, през което лишените от свобода са положили доброволен труд, се зачита за намаляване срока на наказанието.

Чл. 81. (1) През дните на занятията лишените от свобода ученици се освобождават от работа един час по-рано.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 32 от 2016 г.) Началникът на затвора може да освобождава от работа ученици еднократно за срок до 30 дни за подготовка и полагане на изпити за:

1. завършване на клас в самостоятелна или индивидуална форма на обучение;

2. завършване степен на образование и/или придобиване на професионална квалификация.

(3) През времето, когато лишените от свобода са освободени от работа по реда на ал. 1 и 2, те се ползват от правата на работещи, но не получават възнаграждение.

Чл. 82. (1) Лишените от свобода, които през последните 10 месеца са работили най-малко 8 месеца, имат право на годишна почивка в размер 14 работни дни. Заетите на работа в особено вредни и опасни производства имат право на допълнителна неплатена почивка в размер, установен за съответните категории работници и служители.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) В срока, необходим за получаване на годишна почивка, се включва и времето, през което лишеният от свобода е прекъснал работа поради болест, бременност или раждане, професионално заболяване или трудова злополука.

(3) Времето на годишната почивка на лишените от свобода им се зачита за работни дни.

Чл. 83. (1) Времето, когато лишените от свобода не работят поради трудова злополука или професионално заболяване, им се зачита за работни дни.

(2) Разпоредбата на ал. 1 не се прилага по отношение на лишените от свобода, които умишлено са причинили разстройство на здравето си.

(3) Лишените от свобода жени имат право на почивка в случай на бременност и раждане в размерите, установени за платения отпуск на работничките и служителките. Времето на почивката им се зачита за работни дни.

Чл. 84. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) По предложение на министъра на правосъдието Министерският съвет приема наредба за определяне на стандарти за годишна бюджетна издръжка за един лишен от свобода.

(2) Лишените от свобода имат право на:

1. безплатна храна, достатъчна по химически и калориен състав, съгласно таблици, утвърдени от министъра на правосъдието съгласувано с министъра на здравеопазването и министъра на финансите;

2. непрекъснато време за сън не по-малко от 8 часа на денонощие;

3. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) самостоятелно легло и спални принадлежности, а лишените от свобода, които нямат собствени дрехи и обувки - и на безплатно облекло и обувки, подходящи за съответния сезон, по таблици, утвърдени от министъра на правосъдието;

4. здравно осигуряване от момента на задържането; здравните вноски на лишените от свобода са за сметка на държавния бюджет и се превеждат чрез Министерството на правосъдието.

(3) Работещите получават повишена дажба храна, съобразена с характера на извършената работа. Бременните жени и майките получават усилена дажба храна по специална таблица по време на бременността и 10 месеца след раждането. По предписание на лекаря болните получават диетична храна.

Чл. 85. (1) Бременните жени и кърмачките са под системен медицински контрол и се поставят в подходящо обзаведени и отговарящи на необходимите хигиенни изисквания помещения.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Децата на лишените от свобода жени до навършване на една година могат да останат при майките си в детските ясли към затвора.

Чл. 86. (1) Лишените от свобода имат право на:

1. престой на открито не по-малко от един час на ден;

2. свиждания не по-малко от два пъти месечно;

3. кореспонденция;

4. парични суми за задоволяване на лични нужди;

5. телефонна връзка по ред и начин, определени от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Началникът на затвора или на затворническото общежитие може да забрани за срок до 6 месеца свижданията, кореспонденцията или телефонната връзка с лица, които оказват отрицателно влияние върху лишения от свобода, с изключение на тези контакти с възходящи, низходящи, съпруг, братя и сестри, защитници и повереници или с лице, с което се намират във фактическо съжителство.

(3) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Кореспонденцията на лишените от свобода не подлежи на контрол на писменото съдържание, освен когато това се налага за разкриване и предотвратяване на тежки престъпления.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) По време на свижданията лишените от свобода могат да получават храни и предмети, които имат право да ползват и държат при себе си.

(5) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Лишените от свобода, които изтърпяват наказанието си в място за лишаване от свобода, което не е най-близо до постоянния им адрес, могат да ползват правата на свиждане и телефонна връзка при по-благоприятни условия, определени със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 87. Лишените от свобода могат да получават и четат вестници, списания и книги и да изучават чужди езици. Те могат да слушат радиопредавания и да гледат телевизия по ред, установен от началника на съответното място за лишаване от свобода.

Чл. 88. (1) Лишените от свобода могат да създават и да публикуват свои авторски произведения.

(2) През свободното си време лишените от свобода могат да се занимават с творческа дейност.

(3) На изявени специалисти може да бъде разрешено да се занимават само с творческа дейност по ред, установен от министъра на правосъдието. Това време им се зачита за работни дни.

(4) За изобретенията, рационализациите, литературните и художествените си произведения лишените от свобода получават хонорар в пълен размер и се ползват от другите права, предвидени в съответните закони.

Чл. 89. (1) Лишените от свобода могат да сключват граждански брак.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Времето и мястото на бракосъчетанието, когато се извършва в място за лишаване от свобода, се определят от съответния началник.

Чл. 90. (1) Лишените от свобода могат да подават молби и жалби, както и да се явяват лично пред началника на затвора, поправителния дом или затворническото общежитие.

(2) При наличието на изрично писмено пълномощно от името на лишените от свобода молби и жалби могат да подават адвокати и неправителствени организации.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Пощенските разходи за кореспонденцията на лишените от свобода са за тяхна сметка.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) За лишените от свобода, за които е установено, че нямат средства, разходите за кореспонденция са за сметка на мястото за лишаване от свобода.

(5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Молби и жалби, подадени повторно, се разглеждат, ако съдържат нови обстоятелства.

(6) (Предишна ал. 5 - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Лишените от свобода не носят дисциплинарна отговорност за подадените молби и жалби.

Чл. 91. (1) Лишените от свобода могат да бъдат фотографирани, филмирани или записвани от средствата за масово осведомяване само с тяхно съгласие.

(2) Лишените от свобода могат да подават молби и жалби до печатни и електронни медии и да се срещат с журналисти.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Представителите на електронни и печатни медии могат да бъдат допускани в местата за лишаване от свобода и да провеждат интервюта с осъдени лица с разрешение на началника на затвора.

(4) Отказите за достъп могат да се обжалват пред главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(5) На територията на местата за лишаване от свобода не се разрешава заснемането на рекламни видеоклипове, модни ревюта и филмови продукции.

(6) Музикални видеоклипове могат да бъдат заснемани само по авторски творби на лишените от свобода.

Чл. 92. (1) На лишените от свобода се извършва задължителен обиск при:

1. влизане и излизане от мястото за лишаване от свобода;
2. отиване и връщане от работните обекти;
3. постъпване и освобождаване от наказателна килия;
4. отиване и връщане от свиждане;
5. постъпване и изписване от болнично заведение;
6. (отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.).

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) За предотвратяване на престъпления и на други нарушения лишените от свобода могат да бъдат подлагани на обиск с разрешение на началника на затвора.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Когато началникът на затвора отсъства, разрешението за обиск се дава от ръководителя на дежурната част.

Чл. 93. (1) Обискът на лишените от свобода не може да се извършва по начин, унижаващ тяхното достойнство.

(2) Обискът се извършва от специално обучени длъжностни лица, които са от същия пол с лишения от свобода.

(3) Обиск на интимните части на лишения от свобода може да се извършва само от медицинско длъжностно лице.

Чл. 94. (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) Обиск на служители и граждани, които влизат в затвора, може да се извършва с изрична писмена или

устна заповед на началника по ред, определен с правилника за прилагане на закона, когато има основание да се смята, че внасят забранени вещи.

Чл. 95. (1) Претърсвания на спални, работни и други помещения в местата за лишаване от свобода се извършват от служители на охранителния състав в присъствието на лишени от свобода или на техен представител, които са настанени в съответните помещения или ги ползват.

(2) За извършените обиски и претърсвания се съставя протокол, в който се отразяват резултатите от провеждането им. Протоколът се подписва от длъжностното лице и от лишения от свобода.

(3) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) В случаите по чл. 92, ал. 1, т. 1, когато лишените от свобода напускат и влизат в затворническото заведение през деня многократно с оглед домакинското обслужване или за друга дейност по осигуряването, обискът се отразява в специален дневник, като не се съставя протокол за обиск, освен ако бъдат открити вещи, чието притежание, ползване или държане не е разрешено.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) За неуредени случаи при извършването на обиск и претърсвания се прилагат разпоредбите на Наказателно-процесуалния кодекс.

Чл. 96. Лишените от свобода са длъжни да:

1. изпълняват възложената им от администрацията работа;
2. се грижат за опазване на имуществото;
3. спазват установените за тях правила;
4. изпълняват точно нарежданията и заповедите на съответните длъжностни лица;
5. оказват съдействие при проверка за употреба на алкохол, наркотици и упойващи вещества.

Чл. 97. Лишените от свобода не могат да:

1. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) внасят и държат при себе си неразрешени предмети, а настанените в заведенията от закрит тип - и пари;
2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., доп., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) вземат, заемат, продават, купуват, даряват и заменят помежду си вещите, с които разполагат;
3. (доп. - ДВ, бр. 73 от 2010 г., в сила от 17.09.2010 г., изм., бр. 103 от 2012 г.) притежават, ползват или държат при себе си оръжие, боеприпаси, взривни вещества и пиротехнически изделия, включително самоделно изработени такива, мобилен телефон, фотоапарат, звуко- и видеозаписващи устройства или части от тях;
4. упражняват физическо или психическо насилие, включително за решаване на възникнали конфликти помежду им;
5. употребяват спиртни напитки и наркотични вещества;
6. играят игри, които нарушават вътрешния ред, правата на другите лишени от свобода, добрите нрави или се организират с цел получаване на възмездни услуги;
7. получават и притежават печатни и други материали с порнографско съдържание или проповядващи национална, етническа, расова или религиозна омраза;

8. провеждат митинги и групови протести;
9. провеждат събрания, които не са разрешени от администрацията;
10. се придвижват не по определения ред във и извън района на местата за лишаване от свобода;
11. (нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) възпрепятстват наблюдението на помещенията, които обитават, както и да затрудняват по какъвто и да е начин дейността на служителите по наблюдение на поведението им.

Раздел II

Мерки за поощрения и дисциплинарни наказания

Чл. 98. (1) За подчертана дисциплинираност, за проявено сътрудничество при провеждането на социални и възпитателни мероприятия, за постигнати успехи в работата, спорта, културно-масовата дейност и други положителни прояви лишените от свобода могат да бъдат поощрявани със:

1. писмена похвала;
2. заличаване или отмяна на наложено дисциплинарно наказание;
3. извънредна хранителна пратка;
4. парична или предметна награда;
5. удължено свиждане за срок до 4 часа;
6. свиждане с близките извън затвора, затворническото общежитие или поправителния дом за срок до 12 часа;
7. месечен домашен отпуск до две денонощия;
8. домашен отпуск до 5 денонощия;
9. ползване на годишната почивка извън затворническите общежития от открит тип.

(2) Лишените от свобода могат да получават една хранителна пратка месечно. Извънредната хранителна пратка освен като самостоятелна награда може да бъде разрешена и при ползването на свиждане или домашен отпуск.

(3) Паричната награда се разрешава за задоволяване на лични нужди с парични средства над минималната работна заплата, с която лишените от свобода разполагат месечно. Паричната награда не може да бъде по-голяма от 200 лв. за срок от един до три месеца.

(4) Месечните свиждания на лишените от свобода са с продължителност до 40 минути. Удължените свиждания се провеждат в специално обзаведени помещения.

(5) Със свиждания извън съответното място за лишаване от свобода могат да бъдат наградени лишените от свобода, които изтърпяват наказание в затворнически общежития от открит тип или са поставени на общ режим и изтърпяват наказание в затвор или в затворнически общежития от закрит тип.

(6) С месечен домашен отпуск до две денонощия могат да бъдат наградени лишените от свобода на общ режим, които изтърпяват наказание в затворническите

общезития от открит тип. Лишените от свобода на лек режим ползват месечния домашен отпуск до две денонощия по право.

(7) С ползването на годишната почивка извън затворническото общежитие от открит тип могат да бъдат наградени лишените от свобода на лек режим. Наградата включва ползването на целия размер на годишната почивка или част от нея, определена от началника на съответния затвор.

(8) Наградата домашен отпуск до 5 денонощия не може да се дава на лишени от свобода на строг режим, ако не са изтърпели фактически повече от една година от наложеното им наказание.

(9) Лишените от свобода, които изтърпават наказанието на специален режим, не могат да бъдат награждавани с домашен отпуск.

Чл. 99. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Наградите се дават със заповед на началника на затвора, а тези по чл. 98, ал. 1, т. 1 – 6 – и със заповед на началника на затворническото общежитие или на поправителния дом. Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да дава всички предвидени в закона награди.

(2) Времето, през което лишените от свобода ползват домашен отпуск или годишна почивка, се зачита за изтърпяване на наказанието.

(3) Ако по време на ползването на наградата домашен отпуск или годишна почивка се получат данни за извършване на престъпления или отклоняване от изпълнение на наказанието, домашният отпуск или годишната почивка се прекратява със заповед на началника на затвора, който уведомява незабавно прокурора.

Чл. 100. (1) Дисциплинарно нарушение е деяние (действие или бездействие), извършено виновно от лишените от свобода, с което се нарушава вътрешният ред, уврежда се имуществото или представлява физическо увреждане или обидно отношение към служителите или лишени от свобода.

(2) За дисциплинарно нарушение се смята:

1. неспазване на реда и дисциплината в помещенията или на работното място;
2. неизпълнение или лошо изпълнение на възложени задачи и заповеди на съответните длъжностни лица;
3. грубо нарушаване на хигиената в спалните помещения и помещенията за общо ползване, както и на правилата за охрана и безопасност на труда;
4. завръщане след срока на домашния отпуск или прекъсването, както и използването на времето за прекъсване изпълнението на наказанието не по предназначение;
5. неизпълнение на задълженията или неспазване на ограниченията, предвидени в този закон;
6. опити за бягство и отклонение от местата за лишаване от свобода или работните обекти;
7. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) физическа саморазправа с лишени от свобода или служителите, както и закана за такава;

8. (нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) опит за внасяне в затвора, поправителния дом или затворническото общежитие на оръжие, наркотични вещества или други вещи, които могат да послужат за бягство или нападение.

(3) Когато извършеното дисциплинарно нарушение съдържа признаци на престъпление от общ характер, наред с налагането на дисциплинарно наказание преписката се изпраща в съответната прокуратура.

Чл. 101. Дисциплинарните наказания са:

1. писмено предупреждение;
2. извънредно дежурство по поддържането на чистотата и хигиената за срок до 7 дни;
3. отмяна на награда, която не е ползвана;
4. забрана за участие в колективни мероприятия във и извън местата за лишаване от свобода;
5. лишаване от хранителна пратка за срок до три месеца;
6. лишаване от право на месечен домашен отпуск на лишените от свобода, изтърпяващи наказание в затворнически общежития от открит тип, за срок до три месеца;
7. изолиране в наказателна килия за срок до 14 денонощия;
8. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) изолиране в наказателна килия в извънработно или извънучебно време, в почивни и празнични дни сборно до 14 денонощия в продължение до три месеца.

Чл. 102. (1) При определяне на дисциплинарното наказание се вземат предвид характерът и тежестта на извършеното нарушение, отношението на лишения от свобода към него, поведението му преди това и здравословното му състояние.

(2) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Дисциплинарните наказания по чл. 101, т. 7 и 8 могат да се налагат само при извършено дисциплинарно нарушение по чл. 100, ал. 2, т. 4, 6, 7 или 8, както и при системни нарушения по чл. 100, ал. 2, т. 1, 2, 3 или 5.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) С оглед на здравословното състояние на нарушителя изпълнението на наложеното дисциплинарно наказание може да бъде отложено до оздравяването му.

Чл. 103. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) По време на престоя в наказателна килия лишените от свобода нямат право на ползване на хранителни пратки.

(2) Условието в наказателната килия и вещите, които наказаните могат да държат и ползват, се определят с правилника за прилагане на закона.

Чл. 104. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г., доп., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Дисциплинарните наказания се налагат с мотивирана заповед от началника на затвора, а в случаите на чл. 193 и от началника на поправителния дом.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Началниците на затворнически общежития могат да налагат дисциплинарните наказания по чл. 101, т. 1 - 6, а по т. 7 и 8 - за срок до 5 денонощия.

(3) Главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" може да налага всички предвидени в този закон наказания.

Чл. 105. (1) Преди налагане на наказанието задължително се изслушва нарушителят.

(2) За едно нарушение лишеният от свобода може да бъде наказван само веднъж.

Чл. 106. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Дисциплинарните наказания не се налагат, ако е изтекла една година от извършване на нарушението или два месеца от откриването му.

(2) Наложеният дисциплинарен наказанието не се изпълняват, ако са изтекли три месеца от издаването на заповедта.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Сроковете по ал. 1 и 2 не текат, ако изпълнението на наложеното дисциплинарно наказание е отложено по реда на чл. 102, ал. 3.

(4) Ако на един лишен от свобода са наложени две или повече наказания изолиране в наказателна килия и не е изтърпяно нито едно от тях, престоят на лишения от свобода в наказателната килия може да бъде удължен до 20 денонощия, но не повече от общия брой на дните, с които е наказан.

Чл. 107. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Изпълнението на наложеното дисциплинарно наказание може да бъде отложено условно за срок до три месеца, ако лишеният от свобода не е бил наказван дисциплинарно през последните 6 месеца по чл. 101, т. 7 и 8 и изпитателният срок по предходното наказание е изтекъл.

(2) Ако в определения изпитателен срок наказанието извърши ново нарушение, той изтърпява отделно и отложеното наказание. В противен случай той се смята за ненаказван.

Чл. 108. Ако по време на изтърпяване на наказанието лишеният от свобода покаже добро поведение, началникът на съответното място за лишаване от свобода може да го освободи от изтърпяване на остатъка от наложеното наказание.

Чл. 109. (1) Ако в продължение на една година от изтърпяване на дисциплинарното наказание лишеният от свобода не е извършил друго дисциплинарно нарушение, той се смята за ненаказван.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато лишеният от свобода е наказван за нарушение, извършено в срока по ал. 1, той се смята за ненаказван, ако не извърши друго нарушение в двугодишен срок след изтърпяване на последното наказание.

Чл. 110. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Заповедите за дисциплинарно наказание, издадени от началниците на затворнически общежития и на поправителни домове, подлежат на обжалване пред началника на затвора. Заповедите, издадени от началника на затвора, подлежат на обжалване пред главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", а в случаите по чл. 104, ал. 3 - пред министъра на правосъдието. Заповедите се обжалват в 7-дневен срок от запознаване на лишения от свобода със заповедта.

(2) Жалбата по ал. 1 се подава чрез органа, наложил дисциплинарното наказание. Подадената след срока жалба се връща на подателя срещу разписка и се оставя без разглеждане.

(3) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Жалбата не спира изпълнението на заповедта за наказание, освен ако министърът на правосъдието, главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" или началникът на затвора разпоредят друго.

(4) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Министърът на правосъдието, главният директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и началникът на затвора се произнасят по жалбата в срок един месец от постъпването ѝ.

(5) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Компетентният да разгледа жалбата орган се произнася с мотивирано решение, с което:

1. отменя заповедта;
2. отхвърля жалбата и потвърждава оспорената заповед;
3. отменя заповедта и връща преписката на органа, издал заповедта, с допълнителни указания.

Чл. 111. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Заповедта за дисциплинарно наказание изолиране в наказателна килия подлежи на оспорване пред административния съд по местоизпълнение на наказанието в тридневен срок от обявяването ѝ.

(2) Жалбата по ал. 1 се подава чрез органа, наложил дисциплинарното наказание, който може сам да отмени заповедта. Когато не я отмени, той я изпраща най-късно до изтичането на три дни на съда заедно със съответните материали.

(3) Съдът разглежда делото незабавно, но не по-късно от три дни от получаването на материалите, еднолично, с участието на органа, издал заповедта, жалбоподателя или негов защитник. Неявяването без уважителни причини на органа, издал заповедта, или на защитника не е пречка за разглеждане на делото. Делото се разглежда в отсъствие на жалбоподателя, ако той заяви, че не желае да се яви или явяването му е невъзможно по здравословни причини.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Жалбата не спира изпълнението на заповедта за наказание, освен ако съдът разпореди друго.

(5) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Съдът преценява всички обстоятелства, свързани със законността на заповедта, и се произнася с решение, което се обявява на страните в съдебно заседание и не подлежи на обжалване.

(6) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) С решението си съдът може да:

1. потвърди заповедта;
2. отмени заповедта;
3. отмени заповедта и да върне преписката на органа, издал заповедта, със задължителни указания относно прилагането на закона.

Раздел III

Засилени предпазни мерки. Употреба на сила, помощни средства и оръжие

Чл. 112. (1) При изпълнение на служебните си задължения държавните служители от местата за лишаване от свобода могат да използват физическа сила, помощни средства и оръжие, ако спазването на реда и дисциплината не може да бъде постигнато по друг начин.

(2) За осигуряване на лична безопасност при изпълнение на служебните си задължения държавните служители от местата за лишаване от свобода могат да използват шлемове, щитове, бронирани жилетки и други средства за индивидуална защита, които са на въоръжение в Министерството на вътрешните работи.

Чл. 113. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Държавните служители от местата за лишаване от свобода могат да употребяват физическа сила, само когато това е абсолютно необходимо, в следните случаи:

1. при явно неподчинение и/или отказ да се изпълни законово нареждане или забрана;

2. при физическа съпротива, нападение или посегателство върху техния живот или върху живота на друго лице;

3. за предотвратяване на бягство при задържане или конвоиране на лишен от свобода, ако той окаже съпротива или не се подчинява.

(2) Употребата на физическа сила включва и използването на бойни приложни техники.

Чл. 114. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Употребата на помощни средства се допуска, когато е абсолютно необходимо, ако резултатът не може да бъде постигнат с използване на физическа сила:

1. за освобождаване на заложенници;

2. за освобождаване на завзети помещения и сгради, съоръжения и транспортни средства;

3. за пресичане на групово нападение, барикадиране или за прекратяване на буйство или друг вид агресивно поведение;

4. (изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) при задържане на лишен от свобода;

5. когато в резултат на психическо разстройство или депресия има опасност лишеният от свобода да посегне на живота си или на живота и здравето на друго лице.

(2) Помощни средства са: белезници, усмирителни пояси, каучукови, пластмасови, щурмови и електрошокови палки и прибори, халосни патрони, патрони с гумени, пластмасови и шокови куршуми, светлинни и звукови устройства с отвличащо въздействие, устройства за отваряне на помещения, служебни кучета, водометни и въздухоструйни машини и други, които са одобрени от министъра на вътрешните работи и са на въоръжение в Министерството на вътрешните работи; сълзотворни, парализиращи и други химически вещества, утвърдени от министъра на здравеопазването.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Извън случаите по ал. 1 употребата на белезници се допуска и когато това е необходимо при конвоиране на лишен от свобода.

Чл. 115. (1) Използването на физическа сила и помощни средства се съобразява с конкретната обстановка, характера на нарушението и личността на нарушителя.

(2) При използването на физическа сила и помощни средства държавните служители от местата за лишаване от свобода са длъжни по възможност да пазят здравето и да вземат всички мерки за опазване на живота на лицата, срещу които са насочени.

(3) Използването на физическа сила и помощни средства се прекратява незабавно, след като бъде овладяна обстановката.

(4) По отношение на лишени от свобода в напреднала възраст или с видими физически или психически недостатъци употребата на физическа сила и помощни средства се допуска само в случаите на внезапно нападение, задържане, освобождаване на заложници и завзети територии, както и при групови неподчинения, когато са изчерпани всички други средства.

Чл. 116. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) В местата за лишаване от свобода може да се употреби оръжие, само когато това е абсолютно необходимо, като крайна мярка за:

1. пресичане на бягство;
2. защита от нападение, застрашаващо живота и здравето, както и при освобождаване на заложник;
3. отблъскване на групово или въоръжено нападение.

(2) По отношение на лишени от свобода непълнолетни или жени може да се употреби оръжие само при въоръжено нападение.

Чл. 117. (1) Физическа сила, помощни средства и оръжие се използват след изрично предупреждение.

(2) Служителите от местата за лишаване от свобода могат да използват физическа сила, помощни средства и оръжие само ако са преминали през специален курс на обучение.

(3) След употребата на физическа сила, помощни средства и оръжие служителите от местата за лишаване от свобода са длъжни да окажат помощ на ранените и пострадалите.

Чл. 118. (1) Помощните средства и оръжие се използват след нареждане на началника на затвора, поправителния дом, затворническото общежитие или ареста. В извънработно време нареждането се дава от командира на дежурната част. При внезапно нападение и внезапно възникнали обстоятелства решението се взема от служителя.

(2) За употребата на физическа сила, помощни средства или оръжие се съставя доклад и се уведомява незабавно съответният прокурор.

Чл. 119. (1) В случаи на природни бедствия, епидемии, пожари, наводнения, въоръжени нападения и бунтове в местата за лишаване от свобода министърът на правосъдието може да въведе допълнителни ограничителни мерки до 30 денонощия.

(2) Допълнителните ограничителни мерки се прилагат при условията на пропорционалност между характера на опасността и естеството на съответната мярка и включват: ограничаване или забрана на достъпа до местата за лишаване от свобода на външни лица, на свижданията, домашните отпуски, престоя на открито,

провеждането на колективни мероприятия, образователни, спортни, културни или религиозни дейности.

(3) За възстановяване на реда в местата за лишаване от свобода в случаите по ал. 1 може да се поиска съдействие от специализираните сили на Министерството на вътрешните работи.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 81 от 2016 г., в сила от 14.10.2016 г.) Участието на специализираните сили на Министерството на вътрешните работи се разрешава от министъра на вътрешните работи или от оправомощено от него длъжностно лице по искане от министъра на правосъдието.

Чл. 120. (1) Когато е необходимо за предотвратяване на бягство, посегателство върху живота или здравето на други лица, както и на други престъпления, със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" лишеният от свобода може да бъде изолиран в единична килия за срок до два месеца без право на участие в колективни мероприятия.

(2) Заповедта на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" по ал. 1 подлежи на обжалване пред окръжния съд по местонахождението на затвора в тридневен срок от обявяването ѝ на лишения от свобода при условията и по реда на чл. 111.

(3) За началото на изолирането в единична килия и за освобождаването се уведомява съответният прокурор.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Преди предложението за изолиране в единична килия лишеният от свобода се изслушва от началника на затвора, като в предложението се отразява проведеното изслушване.

(5) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Ако по време на изолирането лишеният от свобода покаже добро поведение или отпаднат основанията за изолирането му, органът, издал заповедта, го освобождава от изолация, преди да е изтекъл определеният срок.

Чл. 121. (1) Когато лишеният от свобода отказва да приема храна и това създава опасност за живота или здравето му, по предписание на лекаря се вземат необходимите медицински мерки.

(2) За случаите по ал. 1 се уведомява съответният прокурор.

Чл. 122. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Министърът на правосъдието утвърждава списък на разрешените вещи и предмети, които осъдените и задържаните по реда на Наказателно-процесуалния кодекс лица, настанени в затворите, поправителните домове и затворническите общежития, могат да държат при себе си и да ползват.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) Предметите и парите, държането на които не е разрешено или не е установено чия собственост са, се изземват. Собствеността им се отнема в полза на Фонд "Затворно дело" със заповед на началника на затвора.

(3) Заповедта се обявява на лишения от свобода срещу подпис. Той може да я обжалва в 14-дневен срок от запознаването при условията и по реда на чл. 111.

Раздел IV

Имуществена отговорност на лишените от свобода

Чл. 123. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) За вредите, които лишените от свобода са причинили на затвора при или по повод изпълнение на възложената им работа, ако извършеното не съставлява престъпление, те носят имуществена отговорност в размер на причинената вреда, но не повече от полагащата им се част от основното месечно възнаграждение за съответния вид работа.

(2) Имуствената отговорност се налага независимо от дисциплинарната отговорност за същото деяние.

Чл. 124. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Имуствената отговорност по чл. 123 се реализира чрез удържки от полагащото се на лишения от свобода възнаграждение въз основа на заповед на началника на затвора, издадена до един месец от откриване на причинената от затворника вреда, но не по-късно от 6 месеца от причиняването ѝ.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Удържки не могат да се правят преди изтичане на 14 дни от датата на писменото уведомяване на лишения от свобода. Ако в същия срок той оспори основателността или размера на обезщетението, удържки не се правят, а спорът се отнася от администрацията в 7-дневен срок пред районния съд по местонахождението на затвора.

(3) Съдът се произнася еднолично с решение, което не подлежи на обжалване.

Чл. 125. За липсващи дрехи, обувки, спални принадлежности и други предмети, дадени им за лично ползване, лишените от свобода отговарят в пълен размер. Стойността на липсващите вещи се удържа от възнаграждението по реда, установен в чл. 124, ал. 1. В тези случаи не се прилага разпоредбата на чл. 124, ал. 2.

Чл. 126. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Ако при условията на чл. 123, ал. 1 лишеният от свобода причини вреда на трето лице, имуществена отговорност носи затворът. Когато третото лице е възложител на работа, изпълнявана от лишения от свобода, Държавно предприятие "Фонд затворно дело" отговаря в размера на намалената отговорност на причинилия вредата.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В случаите по ал. 1 затворът или Държавно предприятие "Фонд затворно дело" може по установения в чл. 124 ред да удържа на лишения от свобода или да иска от него връщане на платеното, но не повече от размера на намалената му имуществена отговорност.

Чл. 127. За неуредените в този закон въпроси относно пълната имуществена отговорност и намалената имуществена отговорност на лишените от свобода се прилагат разпоредбите на Кодекса на труда.

Глава десета

МЕДИЦИНСКО ОБСЛУЖВАНЕ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Раздел I

Лечебни заведения към местата за лишаване от свобода

Чл. 128. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) При изпълнение на наказанието лишаване от свобода се създават условия за опазване на

физическото и психическото здраве на лишените от свобода. За всеки лишен от свобода се създава медицинско досие, което съдържа информация и постоянно поддържани данни за здравословното му състояние. При преместване на лишения от свобода в друг затвор медицинското досие се изпраща незабавно на приемащата териториална служба.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.) За всички лишени от свобода се внасят здравноосигурителни вноски от момента на задържането им и придобиват статус на здравноосигурени лица с непрекъснати здравноосигурителни права. Вноските са за сметка на държавния бюджет и се превеждат чрез Министерството на правосъдието.

(3) Условието и редът за медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода се определят с наредба, издадена от министъра на здравеопазването и министъра на правосъдието.

Чл. 129. (1) Медицинското обслужване на лишените от свобода се осъществява в медицински центрове и специализирани болници за активно лечение, разкрити към местата за лишаване от свобода по реда на чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения.

(2) Лечебните заведения по ал. 1 са част от националната система за здравеопазване и медицинската помощ, която се осъществява в тях, съответства на общите медицински стандарти.

(3) Предписанията на медицинските специалисти имат задължителен характер за началниците на съответните места за лишаване от свобода. Медицинското решение се взема единствено в интерес на здравето на лишения от свобода.

Чл. 130. (1) Лечебните заведения към местата за лишаване от свобода са:

1. специализирани болници за активно лечение;
2. лечебни заведения за извънболнична помощ - медицински центрове.

(2) Дейността на лечебните заведения към местата за лишаване от свобода се координира и контролира от министъра на правосъдието.

(3) Министърът на здравеопазването осъществява методическото ръководство и контрол на медицинската дейност на лечебните заведения към местата за лишаване от свобода и съдейства за осигуряването на медицинска и дентална помощ на лишените от свобода.

Чл. 131. (1) В специализираните болници за активно лечение към местата за лишаване от свобода се разкриват:

1. диагностично-консултативен блок с консултативно-приемни кабинети и лаборатории;
2. стационарен блок;
3. болнична аптека;
4. административно-стопански блок.

(2) Стационарният блок включва отделения с легла за болнично лечение на лишените от свобода. В отделенията се обособяват сектори за лечение на лишени от свобода жени.

Чл. 132. (1) В специализираните болници за активно лечение към местата за лишаване от свобода се лекуват:

1. лишени от свобода с остри и обострени хронични заболявания, които не могат да бъдат лекувани амбулаторно;
2. болни, за които има опасност за живота им или за влошаване на здравословното им състояние;
3. лица с неустановена диагноза, изискваща клинично наблюдение и лабораторно изследване.

(2) В специализираните болници за активно лечение се приемат за лечение лишени от свобода от цялата страна.

Чл. 133. (1) Медицинските центрове се създават към затворите, затворническите общежития и поправителните домове.

(2) Към всеки медицински център се откриват до 10 легла за краткотрайно лечение.

Чл. 134. (1) В медицинските центрове се осъществяват:

1. спешна медицинска и дентална помощ;
2. първична медицинска помощ;
3. специализирана извънболнична медицинска помощ;
4. дентално обслужване;
5. профилактична, рехабилитационна и хигиенно-противоепидемична дейност за поддържане и укрепване на физическото и психическото здраве на лишените от свобода;
6. медицинско освидетелстване на здравословното състояние на лишените от свобода.

(2) Директорът на медицинския център има право на неограничен достъп до наказателните килии и другите места за изолирано настаняване на лишените от свобода.

(3) Директорът на медицинския център дава становище и изготвя медицински справки за здравословното състояние на лишените от свобода.

Чл. 135. (1) Лишените от свобода се изпращат в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода, когато:

1. в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода няма условия за провеждане на необходимото лечение;
2. се налага лечение на инфекциозни заболявания;
3. са необходими консултативни прегледи или специализирани изследвания.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) Изпращането на лишени от свобода за лечение в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода се извършва със заповед на началника на затвора по предложение на директора на специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода или на директора на медицинския център.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) При спешни случаи или за консултативни прегледи и специализирани изследвания изпращането се извършва с устно нареждане на началника на затвора.

(4) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Охраната, транспортирането и лечението на лишените от свобода в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода се организира и осъществява под ръководството на началника на затвора, затворническото общежитие или поправителния дом.

Чл. 136. (1) За подпомагане на медицинското обслужване на лишените от свобода може да се привличат консултанти от други лечебни заведения.

(2) За консултация по конкретен повод предложението се прави от директора на болницата или медицинския център и се утвърждава от началника на съответното място за лишаване от свобода.

Чл. 137. (1) При несъгласие с определената диагноза или назначеното лечение лишеният от свобода за своя сметка може да поиска консултация със специалисти от други лечебни заведения. В този случай на консултанта се осигурява достъп до молителя.

(2) Директорът на болницата или на медицинския център е длъжен да запознае съответния специалист с медицинската документация по случая.

(3) Становището на специалистите от другите лечебни заведения има консултативен характер. Те не могат да определят мястото, където ще се провежда лечението.

Чл. 138. (1) Към Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" се създава медицинска комисия, която:

1. дава становища относно наличието или липсата на условия за лечение на лица със здравословни проблеми, по отношение на които предстои да бъде приведено в изпълнение наказание лишаване от свобода;

2. дава заключения по жалби на лишени от свобода за лечение извън лечебните заведения към местата за лишаване от свобода срещу откази да се предложи или продължи прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода или изменение на мярката за неотклонение задържане под стража по здравословни причини;

3. прави предложения за помилване на лишени от свобода по здравословни причини.

(2) Съставът на медицинската комисия по ал. 1 се определя със заповед на министъра на правосъдието или оправомощен от него заместник-министър, съгласувана с министъра на здравеопазването.

(3) За подпомагане работата на медицинската комисия може да се привличат консултанти от други лечебни заведения.

Раздел II

Профилактична дейност и насоки на медицинското обслужване на лишените от свобода

Чл. 139. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Всеки лишен от свобода след постъпването му се подлага на първичен медицински преглед за оценка на общото му здравословно състояние и санитарна обработка.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) При получаване на данни или установяване на следи от насилие лицето се освидетелства и се предприемат мерки за оказване на медицинска помощ. Случаят се докладва незабавно на съответния началник, който уведомява прокурора, упражняващ надзора за законност.

Чл. 140. (1) На всеки лишен от свобода най-малко веднъж годишно се извършват профилактичен преглед, флуорографски и лабораторни изследвания и се провеждат задължителните планови имунизации и реимунизации.

(2) За всички лишени от свобода се осигуряват условия за доброволно, анонимно или конфиденциално консултиране и изследване за ХИВ/СПИН.

(3) Изследвания за ХИВ/СПИН могат да бъдат назначени и от директора на болницата или медицинския център. В тези случаи лишеният от свобода може да откаже изследването.

Чл. 141. (1) За ХИВ/СПИН позитивните лишени от свобода се осигурява конфиденциалност за техния здравен статус.

(2) Текущото медицинско наблюдение, специализираните лабораторни изследвания и антивирусното лечение се осъществяват съвместно със специализираните лечебни заведения за СПИН.

Чл. 142. (1) При констатиране на инфекциозни заболявания до изпращането на лечение в специализирани лечебни заведения болните се настаняват в изолирани помещения.

(2) Туберкулозно болните се лекуват в пневмофтизиатричното отделение на специализираната болница за активно лечение на лишените от свобода.

Чл. 143. (1) Лишените от свобода, пожелали медицински преглед, се приемат от лекар в срок до 24 часа.

(2) Болните с температура, с травми или други спешни състояния се приемат от лекар незабавно по всяко време.

Чл. 144. (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Лишените от свобода, изолирани в наказателна килия, се посещават от медицински специалист всеки работен ден. Медицинският преглед се извършва на място, освен ако случаят налага друго.

(2) По искане на лицата по ал. 1 прегледът се осъществява незабавно.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Извършените прегледи се удостоверяват в съответните писмени документи, които се прилагат към медицинското досие на осъденото лице.

Чл. 145. (1) След употреба на физическа сила, помощни средства или оръжие лекарят е длъжен да окаже незабавна медицинска помощ на пострадалото лице и подробно да регистрира причинените увреждания, ако има такива.

(2) При самонаранявания или опити за самоубийство на лишените от свобода незабавно се оказва необходимата медицинска помощ.

Чл. 146. (1) Когато прецени, че са налице причини от здравословен характер, директорът на лечебното заведение препоръчва да се:

1. удължи престоят на открито или да се промени характерът на възложената работа;
2. отмени или да се отложи изпълнението на наложеното дисциплинарно наказание;
3. настани на лечение в специализирано лечебно заведение.

(2) В наредбата за медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода се предвиждат специални разпоредби за жените и непълнолетните съобразно техните специфични нужди и състояния.

Чл. 147. (1) При съмнения за психично разстройство на лишен от свобода се провеждат клинично-психологически и психиатрични изследвания за уточняване на диагнозата.

(2) Страдащите от психични разстройства, които се нуждаят от болнично лечение, се настаняват в специализираната болница за активно лечение към местата за лишаване от свобода.

(3) При констатирана невменяемост лишеният от свобода се изпраща на лечение в специализирано психиатрично заведение.

Чл. 148. Лишените от свобода със зависимости или суицидни прояви се водят на отчет от лекаря психиатър и инспектор-психолога. За тях се изготвят специализирани програми за третиране.

Раздел III

Снабдяване с лекарства

Чл. 149. (1) Цялостната дейност по снабдяването с лекарства се ръководи и контролира от директорите на лечебните заведения към местата за лишаване от свобода.

(2) Лекарства с упойващо или наркотично действие се предоставят на нуждаещите се само в рамките на предписаната дневна доза.

(3) Лишените от свобода могат да получават лекарства отвън само със знанието на лекаря на съответното лечебно заведение и под негов контрол.

Раздел IV

Здравен контрол и хигиена в местата за лишаване от свобода

Чл. 150. (1) Медицинските специалисти в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода изпълняват задълженията на здравни инспектори и дават предписания относно:

1. количеството и качеството на храната и качеството на водата, предназначена за питейно-битови нужди;
2. годността и чистотата на дрехите и спалните принадлежности;

3. хигиената и чистотата на помещенията и на настанените в тях лишени от свобода;

4. състоянието на осветлението, отоплението, канализацията и проветряването на спалните и работните помещения;

5. здравословните и безопасните условия на труд на лишените от свобода и възлагането на работа в съответствие с тяхното здравословно състояние;

6. спазване на протиепидемичния режим на работа в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) При констатирани нарушения от санитарно-хигиенно естество здравните инспектори издават предписания за отстраняването им, които са задължителни за началниците на затворите.

Чл. 151. (1) На лишените от свобода се осигуряват условия за:

1. поддържане на косата и бръснене;

2. хигиена на ръцете и краката;

3. къпане - по възможност всеки ден, но най-малко два пъти седмично; след всяко ползване на баня помещението се почиства и дезинфекцира;

4. задължителна смяна на личното и постелъчното бельо най-малко веднъж седмично.

(2) Под контрола на медицински специалист ежемесечно се извършва основно почистване и дезинфекция на спалните и помещенията за общо ползване.

Глава единадесета

СОЦИАЛНА ДЕЙНОСТ И ВЪЗПИТАТЕЛНА РАБОТА

Чл. 152. (1) Социалната дейност и възпитателната работа са основни средства за ресоциализация на лишените от свобода и са насочени към подпомагане на личностната промяна на осъдените и изграждане на умения и способности за законосъобразен начин на живот в обществото.

(2) Социалната дейност и възпитателната работа в местата за лишаване от свобода включват:

1. диагностична и индивидуална корекционна дейност;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) програми за въздействие, за намаляване на риска от рецидив и риска от вреди;

3. образование, обучение и квалификация на лишените от свобода;

4. творчески, културни и спортни дейности и религиозна подкрепа.

(3) С лишените от свобода се осъществява групова и индивидуална социална дейност и възпитателна работа.

Раздел I

Програми за въздействие, за намаляване на риска от рецидив и риска от вреди

(Загл. изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.)

Чл. 153. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 32 от 2016 г.) Осъдените, обвиняемите и подсъдимите задължително се включват в програма за адаптация към условията в затворите непосредствено след постъпването им в тях.

(2) Програмата за адаптация е с продължителност до три месеца.

(3) При реализирането на програмата за адаптация на лишените от свобода се предоставя информация на достъпен за тях език относно целите и формите на социалната дейност и възпитателната работа в местата за лишаване от свобода.

Чл. 154. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) По време на престоя в приемното отделение всеки осъден се включва в програмата за адаптация, изготвя се оценка на риска от рецидив и от вреди и първоначален доклад.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Първоначалният доклад включва:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) оценка на риска от рецидив и риска от вреди;
2. фактори, формиращи риска от рецидив;
3. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) предложения за запълване на личностни дефицити и ограничаване на факторите, формиращи риска от рецидив и риска от вреди.

(3) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) За лицата с психиатрични и ментални отклонения, за които е невъзможно да се извършат диагностичните дейности по ал. 1, се провежда психиатрично и психологическо изследване.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Обвиняемите и подсъдимите, настанени в приемното отделение, се включват в програмата за адаптация и за тях се изготвя анализ на риска от вреди.

(5) (Предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Правилата за оценка на риска от рецидив и риска от вреди се утвърждават от министъра на правосъдието.

Чл. 155. (1) Оценката на осъдения се променя в зависимост от поведението на лишения от свобода.

(2) Въз основа на оценката на осъдения се правят предложения за:

1. промяна в режима на изтърпяване на наказанието;
2. преместване в затворническо заведение от по-лек или в съответно по-тежък тип;
3. условно предсрочно освобождаване.

Чл. 156. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) След приключване на програмата за адаптация за всеки осъден се изготвя индивидуален план за изпълнение на присъдата, който включва дейности и програми за въздействие за ресоциализация на осъдения.

(2) Индивидуалният план за изпълнение на присъдата се изготвя въз основа на:

1. вида и характера на извършеното престъпление;
2. размера на наложеното наказание;

3. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) оценката на осъдения и факторите, които формират риска от рецидив и от вреди;

4. (изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) първоначалното място за изтърпяване на наложеното наказание лишаване от свобода.

(3) Индивидуалният план за изпълнение на присъдата има за цел:

1. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) включване на осъдения в програми и дейности за личностна промяна и отстраняване на факторите, които формират риска от рецидив и от вреди;

2. превеждане за изтърпяване на наложеното наказание в затворническо заведение от по-лек тип;

3. условно предсрочно освобождаване.

(4) За всеки осъден се изготвя годишен доклад за резултатите от работата по индивидуалния план за изпълнение на присъдата.

Чл. 157. (1) Специализираните програми за индивидуална и групова работа се реализират от инспекторите по социална дейност и възпитателна работа съвместно със служителите от останалите направления на дейност, доброволци и външни експерти с подходяща подготовка.

(2) Специализираните програми имат за цел:

1. мотивиране и насърчаване на законосъобразно поведение;

2. повишаване на социалната компетентност и изграждане на поведенчески умения;

3. преодоляване на зависимости;

4. (отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.).

(3) Участието на осъдените в специализирани програми е доброволно. Сътрудничеството им в процеса на ресоциализация се насърчава.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Специализираните програми за индивидуална и групова работа се утвърждават от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 157а. (Нов - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) (1) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Преди освобождаване лишените от свобода се включват в програма за подготовка за живот на свобода.

(2) Програмата за подготовка за живот на свобода е с продължителност от един до три месеца.

(3) При реализиране на програмата по ал. 1 с всеки осъден се изработва план за действие, включващ реалистични и практически стъпки за справяне в условията на свободен живот.

Чл. 158. Индивидуалната работа с осъдените включва:

1. информиране относно правния и социалния статус и възможностите за облекчаване на условията за изтърпяване на наказанието;

2. подпомагане за решаване на проблемни ситуации и изграждане на умения за преодоляване на трудности;

3. насочване и посредничество към външни организации за решаване на конкретни проблеми;

4. мотивиране към активно участие и сътрудничество в подготовката за живот на свобода.

Раздел II

Образование, обучение и квалификация на лишените от свобода

Чл. 159. (1) В местата за лишаване от свобода се осъществяват образователни, обучителни и квалификационни дейности, в които всички лишени от свобода имат равен достъп.

(2) Участието на лишените от свобода в образователни, обучителни и квалификационни дейности се отчита при определяне степента на поправка и превъзпитание.

Чл. 160. (1) (Изм. - ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г., бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.08.2016 г.) Училищата в местата за лишаване от свобода се откриват, преобразуват и закриват от министъра на образованието и науката по предложение на министъра на правосъдието. Те осъществяват своята дейност според държавните образователни стандарти.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.08.2016 г.) Директорите и учителите в местата за лишаване от свобода се назначават по реда на Закона за предучилищното и училищното образование.

Чл. 161. (1) (Изм. - ДВ, бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.08.2016 г.) Учебните планове и учебните програми се утвърждават при условията и по реда на Закона за предучилищното и училищното образование.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.) Дейността на училищата в местата за лишаване от свобода се финансира от държавния бюджет чрез Министерството на образованието и науката.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.) Завършена степен на образование, придобита квалификация по професия или част от професия се удостоверяват с документ, утвърден от Министерството на образованието и науката.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) За нуждите на училищата в местата за лишаване от свобода Министерството на правосъдието осигурява и предоставя собствен сграден фонд.

Чл. 162. (1) Лишените от свобода до 16-годишна възраст подлежат на задължително обучение в училищата към местата за лишаване от свобода.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.08.2016 г.) Лишените от свобода, навършили 16-годишна възраст, се обучават в училищата по ал. 1 по тяхно желание.

(3) Образователните, обучителните и квалификационните дейности в местата за лишаване от свобода включват:

1. общо и професионално образование;
2. професионално обучение;
3. ограмотителни и професионални курсове;

4. социално образование.

(4) Формите, в които се осъществяват дейностите по ал. 3, са:

1. дневна;
2. вечерна;
3. задочна;
4. индивидуална;
5. самостоятелна.

Раздел III

Творчески, културни и спортни дейности.

Упражняване на свободата на вероизповедание

Чл. 163. (1) В местата за лишаване от свобода се създават условия за творчески и културни дейности и за развитие на физическата култура на лишените от свобода.

(2) За реализиране на дейностите по ал. 1 могат да се привличат външни организации и доброволци.

(3) Обменът на творчески, културни и спортни прояви между местата за лишаване от свобода се организира и провежда по ред, определен от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 164. (1) По възможност на всеки лишен от свобода се осигуряват условия за участие в спортни игри и упражнения по един час на ден извън времето, определено за престой на открито.

(2) При неблагоприятни условия спортните игри и упражнения се провеждат на закрито.

(3) За лишените от свобода непълнолетни, жени и отделни категории мъже могат да бъдат организирани туристически излети, посещения на културни мероприятия и спортни прояви извън местата за лишаване от свобода.

Чл. 165. (1) Във всеки затвор, затворническо общежитие и поправителен дом се създава библиотека, до която се осигурява достъп на всички лишени от свобода.

(2) Библиотечният фонд се попълва и обновява периодично. В библиотеката се подреждат и предоставят за ползване националните и международните правни актове, които уреждат наказателно-изпълнителната дейност.

(3) На лишените от свобода се осигурява възможност за абониране за издания на местните и националните печатни медии. Служебният абонамент за лишените от свобода се утвърждава от министъра на правосъдието.

Чл. 166. (1) На лишените от свобода се осигурява възможност за удовлетворяване на религиозни потребности чрез участие в религиозни служби и обреди, както и за ползването на съответна литература.

(2) Удовлетворяването на религиозните потребности не може да нарушава реда в местата за лишаване от свобода.

Чл. 167. (1) В местата за лишаване от свобода се осигурява достъп на духовни лица от религиозните общности, регистрирани в Република България.

(2) Духовното лице може да се среща насаме с лишения от свобода.

(3) Лишените от свобода не могат да бъдат принуждавани да участват в религиозни служби и обреди.

(4) Изповядващите различни религии имат равни права.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В местата за лишаване от свобода могат да се назначават на щатна длъжност духовни лица от вероизповеданието, изповядвано от преобладаващия брой лишени от свобода, изтърпяващи наказание в съответния затвор.

Раздел IV

Самодейни органи на лишените от свобода

Чл. 168. (1) Дейностите в местата за лишаване от свобода се провеждат при активното и организирано участие на лишените от свобода.

(2) За дейностите по ал. 1 лишените от свобода избират самодейни органи, могат да организират и провеждат събрания и други общи мероприятия с разрешение на съответния началник на затвор, затворническо общежитие или поправителен дом.

Чл. 169. (1) Самодейните органи на лишените от свобода развиват инициативността на осъдените и съдействат на администрацията при организирането и провеждането на различните дейности в местата за лишаване от свобода.

(2) Членовете на самодейните органи са представители на лишените от свобода пред администрацията и се избират чрез тайно гласуване.

(3) Броят на членовете и структурата на самодейните органи се утвърждават от началника на затвора, затворническото общежитие или поправителния дом.

Раздел V

Наблюдателни комисии

Чл. 170. (1) Работата по ресоциализацията на лишените от свобода се подпомага от представители на наблюдателни комисии, комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, териториални структури на Министерството на труда и социалната политика, граждански и религиозни сдружения и неправителствени организации.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Наблюдателните комисии се създават към общинските съвети. В състава им се включва пробационен служител и представител на затвора.

(3) Съставът на наблюдателните комисии се утвърждава от председателя на общинския съвет, който ръководи непосредствено или чрез свой представител дейността на наблюдателната комисия.

Чл. 171. (1) Наблюдателните комисии:

1. осъществяват обществен контрол на дейността на местата за лишаване от свобода;
2. подпомагат ресоциализацията на лишените от свобода, включително чрез инициране на социални услуги на територията на общината;
3. правят предложения за изменение на режима, преместване на лишените от свобода в затворнически заведения от по-лек или по-тежък тип или за условно предсрочно освобождаване;
4. правят предложения и дават мнения по искания за помилване;
5. подпомагат семействата на лишените от свобода;
6. съдействат за настаняване на работа и битовото устройване на освободените от местата за лишаване от свобода.

(2) Членовете на наблюдателните комисии могат да посещават местата за лишаване от свобода, да се срещат с лишените от свобода, да се запознават с необходимите им документи, да изискват и получават информация от администрацията на местата за лишаване от свобода.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Предложенията и препоръките на наблюдателните комисии са задължителни за началника на затвора. При неизпълнение на предложение или препоръка на наблюдателната комисия въпросът се отнася към главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(4) Издръжката на наблюдателните комисии се осигурява от общинските съвети.

Глава дванадесета

РАБОТА В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Чл. 172. (1) Участието на лишените от свобода в трудова дейност има за цел тяхната ресоциализация.

(2) Работата, която трябва да изпълнява лишеният от свобода, се определя от администрацията съобразно съществуващите възможности, като се вземат предвид възрастта, полът, здравословното му състояние и работоспособност, изискванията на сигурността, професионалната квалификация и предпочитанията му.

(3) При организиране на работата по отношение на лишените от свобода непълнолетни особено внимание се обръща на възможностите за повишаване на квалификацията.

Чл. 173. (1) Лишените от свобода работят предимно в цехове, стопанства и работилници на територията на местата за лишаване от свобода.

(2) Работата в местата за лишаване от свобода се организира на съвременни равнища, сходно до производството в съответния отрасъл за предприятията извън местата за лишаване от свобода.

Чл. 174. (1) Лишените от свобода могат да работят на обекти на юридически и физически лица при условия и по ред, определени от министъра на правосъдието.

(2) Юридическите и физическите лица са длъжни да осигуряват за своя сметка здравословни и безопасни условия на труд, необходимите хигиенно-битови условия и условия за охрана на лишените от свобода.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Лишените от свобода се изпращат на работа само ако са налице изискванията на ал. 2. При нарушаване на тези изисквания началникът на затвора спира лишените от свобода от работа до отстраняване на нарушението.

Чл. 175. (1) За извършената работа юридическите и физическите лица заплащат на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" полагащото се възнаграждение съобразно действащите системи на заплащане на труда заедно с всички начисления, които се полагат за работниците.

(2) Условието за работа на лишените от свобода се определят от трудовото законодателство.

Глава тринадесета

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Чл. 176. (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Лишените от свобода се освобождават от затворите:

1. при изтърпяване на наказанието;
2. при амнистия;
3. при помилване с остатъка от наложеното наказание;
4. при условно предсрочно и предсрочно освобождаване;
5. при прекъсване изпълнението на наказанието;
6. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) в други случаи, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за съдебната власт.

Чл. 177. (1) Освобождаването от изтърпяване на наказанието се извършва в деня, в който изтича срокът на наложеното с присъдата или намаленото с помилване и зачитане на работните дни наказание.

(2) Ако срокът изтича в неработен ден, лишеният от свобода се освобождава предходния работен ден.

(3) Сроковете, изчислени в години и месеци, изтичат на същото число на месеца, на което лишеният от свобода е задържан. Ако месецът няма такова число, срокът изтича в последния му ден.

Чл. 178. (1) При изчисляване срока на изтърпяното наказание два работни дни се смятат за три дни лишаване от свобода, с изключение на работните дни, зачитането на които е отменено от съда.

(2) По реда на ал. 1 се зачитат дните, през които лишените от свобода са изпълнявали трудовите си норми. При изпълнение на трудовите норми под 100 на сто се зачита съответна част от работния ден.

(3) При липса на трудови норми работните дни се зачитат в съответствие с уплътняването на работното време.

(4) На лишените от свобода, които не работят и са включени в общообразователно обучение, курсове за придобиване на специалност или за повишаване на

квалификация, както и в специализирани програми за въздействие, се зачитат работни дни за времето на присъствието им на учебни занятия.

(5) Намаляването на наказанието по реда на ал. 1 - 4 с 30 дни се смята за намаляване с един месец, а намаляването с 360 дни - за намаляване с една година.

Чл. 179. (1) Когато осъденият има да изтърпява наказание лишаване от свобода по две или повече присъди и една от тях бъде отменена, изтърпяното по нея наказание се зачита при изпълнението на останалите присъди.

(2) Ако лишеният от свобода е изтърпял наказание над срока, определен от съда по една от присъдите, изтърпяното наказание в повече се зачита при изпълнение на останалите присъди.

(3) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Заповедта на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" по ал. 1 и 2 подлежи на оспорване по реда на Административнопроцесуалния кодекс в 14-дневен срок от връчването ѝ пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно.

Чл. 180. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Указите за помилване, определенията за условно предсрочно и предсрочно освобождаване, както и актовете за освобождаване от местата за лишаване от свобода по реда на Наказателно-процесуалния кодекс се изпълняват в деня на получаването им в затвора.

(2) Ако актовете по ал. 1 са получени в извънработно време, освобождаването се извършва през първия работен ден.

Чл. 181. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) На освободените, с изключение на тези по чл. 176, т. 5, които нямат собствени средства, затворът заплаща пътните разноски до постоянния им адрес и им осигурява необходимата за времето на пътуването храна.

(2) Когато освободените нямат необходимите за сезона дрехи, бельо или обувки и средства за набавянето им, те се осигуряват по реда на ал. 1.

(3) На освободените, които поради физически недъг или болест се нуждаят от помощ, им се осигурява придружител.

Чл. 182. (1) Ако в деня на освобождаването лишеният от свобода се намира на лечение в лечебно заведение към местата за лишаване от свобода и здравословното му състояние налага да се продължи лечението, администрацията осигурява настаняването на лишения от свобода в друго лечебно заведение.

(2) Когато здравословното състояние на болния не позволява да бъде преместен, той се оставя в лечебното заведение към местата за лишаване от свобода, освен ако не е съгласен. За това се уведомяват незабавно Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", съответният прокурор и близките на болния.

Чл. 183. (1) Един месец преди освобождаването на лишения от свобода администрацията уведомява общинския съвет, съответно кметството по постоянния му адрес и съответната наблюдателна комисия.

(2) В уведомлението по ал. 1 се посочват производствената специалност и квалификацията на подлежащия на освобождаване и необходимата помощ за трудовото и битовото му устрояване.

(3) Ако лишеният от свобода, на когото предстои освобождаване, страда от алкохолизъм или наркомания, от психическо разстройство на съзнанието или от хронично заболяване, в уведомителното писмо се отбелязват постигнатите резултати по време на изтърпяването на наказанието и препоръки за тяхното закрепване в периода след освобождаването.

(4) Ако лишеният от свобода е помилван, амнистиран, условно предсрочно или предсрочно освободен, уведомлението се изпраща едновременно с освобождаването.

Чл. 184. (1) Ако лишеният от свобода е освободен условно предсрочно и съдът е постановил изпълнение на пробационни мерки през изпитателния срок, началникът на затвора изпраща определението на съда за изпълнение в съответната пробационна служба.

(2) Освободеното лице е длъжно да се яви в пробационната служба в тридневен срок след освобождаването му от затвора.

(3) Пробационният служител уведомява незабавно съответния прокурор за полученото определение на съда и за началото на изпълнение на пробационните мерки.

Чл. 185. Общинските съвети и кметствата съдействат за настаняване на освободените на подходяща работа и за битовото им устройване. Те полагат за освободените непълнолетни особени грижи.

Глава четиринадесета

ОСОБЕНИ РАЗПОРЕДБИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЕТО ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ

Чл. 186. Изпълнението на наказанието лишаване от свобода по отношение на непълнолетните има за цел преди всичко превъзпитанието и подготовката им за живот на свобода.

Чл. 187. (1) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) При постъпването им в поправителния дом към съответния затвор непълнолетните лишени от свобода се настаняват в приемно отделение, където престояват от 14 денонощия до един месец под наблюдение на възпитател, лекар и психолог.

(2) Постъпващите за първи път в поправителния дом се настаняват отделно от останалите.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В срок три дни след постъпването на непълнолетните администрацията на затвора уведомява родителите им или лицата, които упражняват родителските права, прокуратурата, военното окръжие, общинския съвет, наблюдателната комисия и детската педагогическа стая по местоживеенето им и съответната местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Чл. 188. (Изм. - ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г., бр. 32 от 2016 г.) В затвора, към който е разкрит поправителен дом, се създава педагогически съвет, съставът, задачите и дейността на който се определят с наредба на министъра на правосъдието и министъра на образованието и науката.

Чл. 189. (1) Непълнолетните, които се обучават в училища и курсове през периода на учебните занятия, могат да бъдат включвани в работа до три часа дневно

извън предвиденото по учебните планове. Обучението се извършва в дневни училища и курсове.

(2) За времето на работа и присъствие на учебни занятия на лишените от свобода непълнолетни се зачитат работни дни за намаляване срока на наказанието.

Чл. 190. (1) Цялостната дейност по ресоциализацията на лишените от свобода непълнолетни се провежда в условия на максимално разширяване на възможностите за контакт на осъдените с външната среда като цяло, с близки и лица, които им влияят положително, с доброволци и представители на неправителствени организации.

(2) На лишените от свобода непълнолетни се осигурява най-малко два часа престой на открито.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Началникът на затвора може да:

1. насочи непълнолетните към контакти с лица и представители на благотворителни организации, които могат да окажат съдействие за тяхната ресоциализация;

2. разреши свиждания с удължена продължителност с близки, които влияят положително, и с лицата по т. 1;

3. организира посещение на исторически и други забележителни места, съвместни мероприятия с граждани, връстници на осъдените лица, посещение на културни, спортни и други мероприятия извън поправителния дом.

Чл. 191. (1) В поправителния дом се прилагат лек, общ и строг режим.

(2) На лишените от свобода непълнолетни първоначално се определя общ режим.

(3) По изключение на лишените от свобода непълнолетни може да бъде определен строг режим, ако са изтърпявали преди наказание лишаване от свобода, извършили са бягство или груби, или системни нарушения на реда и дисциплината в поправителния дом или имат остатък от наказанието повече от 5 години.

(4) Поставените на строг режим непълнолетни могат да бъдат настанявани в изолирани помещения, ако съзнателно оказват отрицателно влияние върху останалите.

Чл. 192. (1) Строгийт режим може да бъде заменен с общ при добро поведение и положително отношение към труда и обучението не по-малко от два месеца, след като непълнолетният е бил поставен на строг режим.

(2) Общият режим може да бъде заменен с лек при показано добро поведение и положително отношение към обучението след изтърпяването на една четвърт от наложеното наказание, но не по-малко от три месеца.

(3) Поставените на лек режим могат да ползват свиждания или срещи с доброволци и представители на неправителствени организации извън поправителния дом за срок до 6 часа дневно.

(4) Отделни групи лишени от свобода на лек режим могат да се извеждат на работа без охрана извън поправителния дом.

Чл. 193. (1) По отношение на лишените от свобода непълнолетни се прилагат следните дисциплинарни наказания:

1. писмено предупреждение;

2. извънредно дежурство по поддържане на чистотата и хигиената за срок до три дни;

3. отмяна на награда, която не е ползвана;

4. забрана за участие в мероприятия във и извън поправителния дом за срок до три месеца;

5. (изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) изолиране в наказателна килия с извеждане на работа или на училище за срок до три денонощия.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Дисциплинарните наказания се налагат с мотивирана заповед от началника на затвора или от началника на поправителния дом.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Дисциплинарното наказание изолиране в наказателна килия на непълнолетен може да се налага само при извършено дисциплинарно нарушение по чл. 100, ал. 2, т. 4, 6, 7 или 8, както и при системни нарушения по чл. 100, ал. 2, т. 1, 2, 3 или 5. Наказанието не може да се налага в условия на единична изолация.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г., предишна ал. 3, изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Непълнолетният може да обжалва заповедта на началника на затвора или на началника на поправителния дом, с която му е наложено дисциплинарно наказание изолиране в наказателна килия, пред административния съд по местоизпълнение на наказанието при условията и по реда на чл. 111.

Чл. 194. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Навършилите пълнолетие лишени от свобода се преместват в затвор или в затворническо общежитие.

(2) Поставените на лек и общ режим се изпращат за доизтърпяване на наложеното наказание в затворнически общежития от открит тип.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Поставените на строг режим или тези, които имат остатък от наказанието повече от 5 години, се настаняват в затвор или в затворнически общежития от закрит тип.

(4) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Когато към затвора, към който е разкрит поправителния дом, функционират затворнически общежития от закрит или открит тип, преместването по ал. 2 и 3 се извършва със заповед на началника на съответния затвор.

(5) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Извън случаите по ал. 4, преместването по ал. 2 и 3 се извършва със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" по предложение на началника на затвора.

Чл. 195. (1) Лишените от свобода ученици, които са навършили пълнолетие, могат да бъдат оставени в поправителния дом до навършването на 20 години по предложение на педагогическия съвет.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) По реда на ал. 1 с предложение на началника на затвора навършилите пълнолетие лишени от свобода могат да бъдат оставени в поправителния дом по тяхно желание.

(3) В случаите по ал. 1 и 2 се уведомява прокурорът.

Чл. 196. Доколкото в тази глава не е предвидено друго, при изпълнение на наказанието лишаване от свобода по отношение на непълнолетните се прилагат общите разпоредби.

Глава петнадесета

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЕТО ДОЖИВОТЕН ЗАТВОР И ДОЖИВОТЕН ЗАТВОР БЕЗ ЗАМЯНА

Чл. 197. (1) Наказанието доживотен затвор и доживотен затвор без замяна се изпълнява в отделни затвори или в обособени отделения към другите затвори.

(2) Доколкото в тази глава не е предвидено друго, при изпълнение на наказанието доживотен затвор и доживотен затвор без замяна се прилагат общите разпоредби.

Чл. 198. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) След изтърпяване на една година от наказанието началникът на затвора се произнася с мотивирана заповед след вземане на становищата на ръководителя на направлението за социална дейност и възпитателна работа, на заместник-началника по режимно-охранителната дейност и на психолога относно основанията за продължаване на специалния режим по отношение на осъдения. Екземпляр от заповедта се връчва на осъдения срещу подпис и се изпраща на прокурора, осъществяващ надзор върху изпълнението на наказанието.

(2) Заповедта подлежи на оспорване по реда на Административнопроцесуалния кодекс в 14-дневен срок от връчването ѝ чрез началника на затвора пред административния съд по местоизпълнение на наказанието. Решението на съда е окончателно.

(3) Началникът на затвора се произнася относно продължаването на изтърпяването на наказанието при специален режим периодично, но не по-късно от една година от предходното си произнасяне. Заповедта подлежи на жалба или протест по реда на ал. 2.

(4) Поставените на строг режим осъдени на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна може да се настаняват с мотивирана заповед на началника на затвора в общи помещения с останалите лишени от свобода и да участват във всички дейности заедно с тях.

(5) Със заповед на началника на затвора поставените на специален режим осъдени на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна може да участват съвместно с други лишени от свобода в трудови, възпитателни, образователни, спортни и други дейности.

Чл. 199. (1) Осъдените на доживотен затвор и на доживотен затвор без замяна не се поставят на лек и общ режим и нямат право на награди, които се ползват извън района на затвора.

(2) Осъдените на доживотен затвор могат да бъдат премествани в затворнически общежития от открит тип, ако съдът постанови замяна на доживотния затвор с наказание лишаване от свобода. В тези случаи ограниченията по ал. 1 не се прилагат.

ЧАСТ ТРЕТА

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯ БЕЗ ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Глава шестнадесета

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЕТО ПРОБАЦИЯ

Чл. 200. (1) Наказанието пробация се изпълнява от пробационните служби.

(2) Пробационните служби се създават и закриват със заповед на министъра на правосъдието, който осъществява общото ръководство и контрола върху тяхната дейност.

(3) Прякото ръководство и контрол върху дейността на пробационните служби се осъществяват от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 201. Пробационните служби:

1. подпомагат съда при избора на подходящо наказание и съответен вид пробационни мерки;
2. организират и осъществяват пробационните мерки и ограничения за осъдените;
3. осигуряват необходимото наказателно-изпълнително въздействие за поправка и превъзпитание на осъдените лица и постигане целите на наказанието;
4. работят във взаимодействие с държавни органи, правителствени и неправителствени организации за ресоциализацията на осъдените.

Чл. 202. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Пробационните служби организират и ръководят работата на пробационните служители.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., бр. 32 от 2016 г.) По искане на съда пробационните служители изготвят предсъдебни доклади.

(3) В района на действие на всеки районен съд се създават пробационни съвети в състав:

1. (доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) председател - пробационен служител или юрисконсулт от съответната териториална служба;
2. членове - представители на общините, районните управления на Министерството на вътрешните работи, териториалните структури на здравеопазването, образованието, социалните грижи и службите по заетостта.

(4) В заседанието на пробационния съвет участва прокурор от съответната районна прокуратура.

(5) За участие в заседанията на пробационния съвет може да се привличат представители на неправителствени организации.

(6) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Поименният състав на пробационните съвети се определя от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" по предложение на началниците на областните служби "Изпълнение на наказанията".

Чл. 203. (1) Пробационният съвет заседава най-малко веднъж месечно.

(2) Заседанията се провеждат, ако присъстват две трети от членовете на пробационния съвет.

(3) Пробационният съвет взема решения относно:

1. обектите, в които се изпълнява безвъзмезден труд в полза на обществото;
2. подбора на доброволците и неправителствените организации, които се привличат за подпомагане на пробационната дейност;
3. изготвяне на предложения до съответния съд по чл. 43а от Наказателния кодекс;
4. изготвяне на становище до съответния прокурор за прилагане на принудителни медицински мерки по реда на чл. 89 - 92 от Наказателния кодекс.

(4) Решенията на пробационния съвет се вземат с обикновено мнозинство от общия брой на членовете.

Чл. 204. Окръжният прокурор упражнява надзор за законност върху дейността на пробационните служби и пробационните съвети по реда на Закона за съдебната власт.

Чл. 205. (1) Пробационните мерки се изпълняват по настоящия адрес на осъдения.

(2) Местоизпълнението на пробационните мерки може да бъде променено със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" по молба на осъдения, придружена със становище на съответния пробационен служител.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Местоизпълнението на пробационните мерки в района на една и съща пробационна служба може да бъде променено със заповед на началника ѝ по молба на осъдения, придружена със становище от пробационния служител. При промяна задължително се уведомява съответната прокуратура, кметът на населеното място и съответният началник на районното управление на Министерството на вътрешните работи.

Чл. 206. (1) Съдебните актове, с които е наложено наказанието пробация, се изпращат от прокурора за изпълнение в съответната пробационна служба.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.).

Чл. 207. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) В тридневен срок от получаването на съдебния акт пробационният служител призовава по реда на Наказателно-процесуалния кодекс осъдения да се яви в срок до 7 дни за изпълнение на наказанието.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Когато осъденият не се яви без уважителни причини три дни след изтичането на указания му срок, се уведомява съответният прокурор, който разпорежда принудителното му довеждане.

Чл. 208. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) За начало на изпълнение на наказанието се смята денят на явяването на осъдения пред пробационния служител, за което се уведомява съответният прокурор, кметът на населеното място по местоизпълнение на наказанието и съответният началник на районното управление на Министерството на вътрешните работи. В уведомителното писмо се отбелязват данни за осъденото лице, характерът на извършеното престъпление, размерът и видът на постановените от съда пробационни мерки.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) В тридневен срок от явяването на осъдения пред пробационния служител се съставя досие и отчетна карта.

(3) При явяването пробационният служител съставя протокол, с който осъденият се уведомява за правата и задълженията му по време на изпълнение на наложените пробационни мерки. Протоколът се подписва от осъдения и се прилага към досието.

Чл. 209. (1) В 14-дневен срок от началото на изпълнение на наказанието се изготвят:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) оценка на осъдения, която определя степента на риска от рецидив и причиняването на вреди и съдържа анализ на причините и условията, които ги пораждат;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) индивидуален план за изпълнение на пробационните мерки и мероприятия за въздействие върху причините и условията, които пораждат риска от рецидив и причиняване на вреди.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Правилата за оценка на риска от рецидив и риска от вреди се утвърждават от министъра на правосъдието.

(3) Индивидуалният план за изпълнение на пробационните мерки се изготвя от пробационния служител с участието на осъдения.

Чл. 210. (1) Пробационната мярка задължителна регистрация по настоящ адрес се извършва чрез подписване на осъдения пред пробационен служител или пред определено от него длъжностно лице.

(2) Когато на осъдения е постановена и пробационна мярка поправителен труд, задължителната регистрация може да се извършва по месторабота.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Времето за стационарно или домашно лечение на осъденото лице, удостоверено с официален документ, издаден от личния или лекуващия лекар, от лекарска консултативна комисия или от лекар по дентална медицина, се зачита за изтърпяна пробационна мярка задължителна регистрация.

(4) Пробационната мярка задължителна регистрация по настоящ адрес се изпълнява по план, изготвен от пробационния служител и съгласуван със съответния началник на районното управление на Министерството на вътрешните работи.

Чл. 211. (1) Пробационният служител може да освободи осъдения от полагането на подпис за срок до 10 дни:

1. по причини от личен или служебен характер;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) за домашно или болнично лечение;

3. за явяване на изпит в училища или във връзка със съдебни производства.

(2) Когато се налага отсъствието да продължи повече от 10 денонощия, пробационният служител съгласува разрешението със съответния районен прокурор.

Чл. 212. (1) Срещите на осъдения с пробационния служител се провеждат по график и са планирани, извънредни или по искане на осъдения.

(2) Извънредните срещи се провеждат по ред, определен от пробационния служител, за осъществяване на контрол по спазване изпълнението на пробационните мерки. Когато се налага провеждането им след 22,00 ч. до 06,00 ч. сутринта, се уведомява районният прокурор.

(3) Когато срещата е поискана от осъденото лице, тя се провежда до 7 дни от поискването ѝ.

Чл. 213. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Изпълнението на пробационната мярка ограничения на свободното придвижване се контролира чрез проверки по план и график, изготвени от пробационния служител и съгласувани с началника на съответното районно управление на Министерството на вътрешните работи или с оправомощено от него длъжностно лице.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Проверките по ал. 1 се извършват от пробационен служител или определено от него длъжностно лице.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Забраната по чл. 42б, ал. 3, т. 1 от Наказателния кодекс се обявява и на собствениците или длъжностните лица, отговорни за достъпа до определените от съда места, райони и заведения.

(4) Разрешение за напускане на населеното място се дава на осъдения от пробационния служител:

1. по причини от личен или обществен характер - за не повече от 7 денонощия;
2. за настаняване на лечение;
3. за явяване на изпит в училища или във връзка със съдебни производства.

(5) Когато се налага ползването на спешна медицинска помощ в болнично заведение и извън настоящия адрес на осъдения, пробационният служител разрешава отсъствието въз основа на лекарското направление и служебна бележка за времето на лечението. Осъденият или неговите близки са длъжни да уведомят незабавно пробационния служител за изпращането на лечение.

(6) Когато се налага отсъствието да продължи повече от 7 денонощия, пробационният служител съгласува разрешението за напускане с районния прокурор.

Чл. 214. (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.).

Чл. 215. При изпълнение на пробационната мярка включване в курсове за професионална квалификация и/или програми за обществено въздействие пробационният служител взема предвид оценката на осъдения, регистрираните зони на нужда, необходимостта от снижаване на риска от повторно извършване на престъпление, квалификацията, степента на образование и желанието на осъденото лице.

Чл. 216. (1) При организиране на обучение за придобиване на професионална квалификация се отчитат нуждите на пазара на труда и интересите на осъдените.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.) Курсовете се организират и заплащат от пробационната служба съвместно с териториалните органи на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на образованието и науката.

Чл. 217. (1) Програмите за обществено въздействие се организират и заплащат от областната пробационна служба и могат да бъдат развиващи и корекционни.

(2) Развиващите програми включват курсове за ограмотяване, придобиване на умения за намиране на работа, консултативни срещи и беседи с представителите на социалните служби и полицията.

(3) Корекционните програми са насочени към промяна на нагласите, ценностите, поведението на осъдените и за преодоляване на зависимости.

Чл. 218. (1) За организирането на курсове за професионална квалификация или програми за обществено въздействие могат да се привличат неправителствени организации и доброволци.

(2) Пробационните служби и неправителствените организации могат да разработват съвместно и да реализират пробационни програми и практики.

(3) Пробационните служби могат да ползват специализирани услуги от физически и юридически лица за работа с осъдени.

Чл. 219. (1) Изпълнението на пробационната мярка поправителен труд се организира по местоработата на осъдения от пробационния служител.

(2) Удръжките от възнаграждението се изчисляват от брутно месечно възнаграждение на осъдения, получено от служебни и трудови правоотношения или хонорари.

(3) Когато осъденият бъде уволнен или премине на друга работа, той уведомява незабавно пробационния служител. При преминаване на друга работа изпълнението на поправителния труд продължава по новата месторабота.

(4) Когато осъденият не може да изпълнява поправителния труд по уважителни причини - продължително заболяване, настъпила трайна или временна нетрудоспособност, пробационният служител внася пред пробационния съвет предложение за замяна на поправителния труд с друга мярка.

Чл. 220. (1) Изпълнението на пробационната мярка безвъзмезден труд в полза на обществото се организира от пробационния служител.

(2) Безвъзмездният труд се изпълнява на обекти на Държавно предприятие "Фонд затворно дело" и обекти, утвърдени от съответния пробационен съвет.

(3) Не може да се полага безвъзмезден труд в полза на физически лица, еднолични търговци или търговски дружества, в които няма държавно или общинско участие.

Чл. 221. (1) Безвъзмездният труд може да бъде положен в полза на граждани, пострадали от престъпления, с изрично съгласие от тяхна страна и от страна на осъдения.

(2) При определянето на обектите, в които се изпълнява безвъзмезден труд, се отчитат трудовите умения, квалификацията и работоспособността на осъдения.

(3) На осъдения се възлага работа до три часа дневно в извънработно време или за пълен работен ден в един от празничните или почивните дни.

(4) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) По време на годишен отпуск или ако осъденият е безработен, може да му бъде възложена работа за не повече от 56 часа месечно при спазване разпоредбите на Кодекса на труда.

(5) Надзорът върху осъдените по време на работа се осъществява от пробационния служител, определено от него длъжностно лице или от представител на лицето, в полза на което се полага безвъзмездният труд.

Чл. 222. (1) Ако след изтичането на календарния срок за полагане на безвъзмезден труд определен брой часове не са отработени, задължението на осъдения за отработването им се погасява.

(2) Пробационните служители носят дисциплинарна отговорност за неизпълнение на задълженията си относно определянето на обектите и контрола по полагане на безвъзмездния труд.

Чл. 223. Когато осъденият не изпълни задължението си за полагане на безвъзмезден труд въпреки създадените за това условия, пробационният служител внася предложение пред пробационния съвет за:

1. замяна на безвъзмездния труд с друга пробационна мярка, ако безвъзмездният труд не може да бъде положен по уважителни причини - продължително заболяване на осъдения, настъпила трайна или временна неработоспособност и други;

2. замяна изцяло или отчасти на пробацията с лишаване от свобода при условията на чл. 43а, т. 2 от Наказателния кодекс.

Чл. 224. (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Началникът на пробационната служба организира взаимодействието с началника на затвора по местоизпълнение на наказанието при условно предсрочно освобождаване с налагане на пробационни мерки.

Чл. 225. (1) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Пробационният служител внася за обсъждане в съответния пробационен съвет доклад за оценка на поведението на всеки осъден.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Докладът по ал. 1 се прави най-малко веднъж на 6 месеца по време на изтърпяване на наказанието.

Чл. 226. (1) Когато осъденият е изтърпял най-малко една четвърт от определения размер на наложената пробационна мярка и е показал примерно поведение, пробационният съвет по предложение на пробационния служител съобразно оценката на осъдения може да:

1. промени задължението на осъдения за регистрация по настоящ адрес в задължение за регистриране веднъж месечно или да смекчи интензивността на електронното наблюдение;

2. отмени забраната за напускане на жилището след 22,00 ч. през почивните и празничните дни;

3. отмени забраната за напускане без разрешение на населеното място по местоживееене през почивните и празничните дни.

(2) За допуснати от осъдения нарушения пробационният съвет може да възстанови първоначалното съдържание на пробационните мерки.

Чл. 227. (1) За допуснати нарушения на постановените пробационни мерки осъдените могат да бъдат наказвани със:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) забележка;

2. писмено предупреждение за предложение за замяна на пробацията с наказание лишаване от свобода.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Заповедта за наказанието се издава от началника на областната служба "Изпълнение на наказанията" след изслушване на нарушителя или запознаване с и приемане на писмените му обяснения.

(3) Заповедта за наказание може да се обжалва пред главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" в 7-дневен срок. Решението на главния директор е окончателно.

(4) Ако в продължение на 6 месеца от налагане на дисциплинарното наказание осъденият на пробация не извърши друго дисциплинарно нарушение, той се смята за ненаказан.

Чл. 228. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) След приемане от пробационния съвет на предложението за замяна на пробацията с лишаване от свобода при условията на чл. 43а от Наказателния кодекс изпълнението на пробационните мерки се преустановява, към който момент се изчислява и неизтърпяната част от наказанието пробация.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.).

(3) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато по време на изтърпяване на наказанието пробация се постанови мярка за неотклонение задържане под стража или домашен арест или бъде приведена в изпълнение друга присъда по отношение на осъденото лице с наложено ефективно наказание лишаване от свобода, изпълнението на пробационните мерки се преустановява. В тези случаи пробационният служител изчислява изтърпяната част от наказанието пробация и я изпраща на съответния прокурор, привел в изпълнение наказанието.

(4) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато по време на изтърпяване на наказанието пробация осъденият се е отклонил и е обявен за национално издирване, изпълнението на пробационните мерки се преустановява до установяване и довеждане на лицето в пробационната служба.

Чл. 229. (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Изпълнението на пробацията по отношение на непълнолетни осъдени лица се осъществява от определени пробационни служители със специална подготовка съвместно с инспектор от детската педагогическа стая.

Чл. 230. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Пробационен служител по чл. 229, социален работник от отдела за закрила на детето, инспектор от детската педагогическа стая, педагогически съветник и член от местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни изготвят съвместно:

1. индивидуална програма за изпълнение на наложените пробационни мерки по отношение на непълнолетното осъдено лице;
2. програми за обществено въздействие по отношение на непълнолетни осъдени лица;
3. предложения до пробационния съвет за вземане на решения от пробационния съвет;
4. становища до съда в случаите, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс.

Чл. 231. (1) Изпълнението на наказанието пробация приключва след изтичането на срока на пробационната мярка с най-дълъг срок.

(2) За приключването на изпълнението на наказанието писмено се уведомяват прокурорът, Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", съответното районно управление на Министерството на вътрешните работи, военното окръжие по постоянния адрес на осъдения, кметът на населеното място по последното

местоизпълнение на наказанието, а в случаите по чл. 213, ал. 3 и чл. 219, ал. 1 - съответните лица.

(3) На освободения от изтърпяване на наказанието пробация се издава удостоверение, а по негова молба - и характеристика.

Чл. 232. Доколкото в тази глава не е предвидено друго, разпоредбите относно изпълнението на наказанието лишаване от свобода се прилагат и при изпълнението на наказанието пробация.

Глава седемнадесета

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА. КОНФИСКАЦИЯ НА ИМУЩЕСТВО И ГЛОБА

Чл. 233. (1) Наказанието конфискация се изпълнява от Националната агенция за приходите по:

1. местонахождението на конфискуваните движими и недвижими вещи;
2. постоянния адрес на осъдения, когато са конфискувани парични суми съобразно разпоредбите за събиране на държавни вземания.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2013 г., в сила от 1.01.2014 г.) Иззетите при изпълнение на конфискацията недвижими и движими вещи се предоставят на Националната агенция за приходите, а паричните суми се внасят в приход на държавния бюджет.

Чл. 234. Ако след изпълнението ѝ конфискацията бъде отменена, иззетите имущества се връщат на осъдения или на неговите наследници. Когато връщането е невъзможно, заплаща се тяхната равностойност по съответните държавни цени на дребно, а когато няма такива - по пазарните цени, като се взема предвид съответното овехтяване.

Чл. 235. Наказанието глоба се изпълнява от Националната агенция за приходите по постоянния адрес на осъдения съобразно разпоредбите за събиране на държавни вземания.

Глава осемнадесета

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА ЛИШАВАНЕ ОТ ПРАВА И ОБЩЕСТВЕНО ПОРИЦАНИЕ

Чл. 236. (1) Наказанието лишаване от право да се заема определена държавна или обществена длъжност се изпълнява от органите, които избират или назначават съответните длъжностни лица.

(2) Ако осъденият заема длъжност, от правото на заемане на която е лишен, органът по ал. 1 го освобождава незабавно.

Чл. 237. (1) Наказанието лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност се изпълнява от органите, които признават това право и контролират упражняването му, и от ръководителите на учрежденията, предприятията и организациите, където осъдените работят.

(2) Ако осъденият упражнява професия или дейност, от правото на упражняване на която е лишен, ръководителят на учреждениято, предприятието или организацията го освобождава незабавно.

(3) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Съдебният акт, с който е наложено наказание лишаване от право да се упражнява търговска дейност, се изпраща от прокурора на Агенцията по вписванията за извършване на вписване, заличаване и обявяване.

Чл. 238. Наказанията лишаване от право на получени ордени, почетни звания и отличия и лишаване от военно звание се изпълняват по установения за това ред.

Чл. 239. Наказанието обществено порицание се изпълнява чрез обявяване по мястото на работа или по постоянния адрес на осъдения, в печата или по друг, указан в присъдата, начин.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МЯРКАТА ЗА НЕОТКЛОНЕНИЕ ЗАДЪРЖАНЕ ПОД СТРАЖА

Чл. 240. Доколкото в тази част не се предвижда друго, разпоредбите относно осъдените на лишаване от свобода се прилагат и по отношение на обвиняемите и подсъдимите с мярка за неотклонение задържане под стража.

Чл. 241. (1) Лицата с мярка за неотклонение задържане под стража се настаняват в ареста, в района на който се осъществява досъдебното производство или се разглежда делото.

(2) В арестите се настаняват и:

1. осъдените на лишаване от свобода, преведени по разпореждане на съда или прокурора за явяване по съдебни дела, за участие в действия по разследването и други процесуални действия или осъдените с взета мярка за неотклонение задържане под стража като обвиняеми и подсъдими за други престъпления;

2. задържаните лица, обявени за национално издирване;

3. задържаните от прокурора по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

(3) В арестите могат да бъдат настанени и етапно конвоирани лица, когато в съответното поделение на Министерството на вътрешните работи няма условия за това.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Когато лицата с мярка за неотклонение задържане под стража не могат да бъдат настанени по реда на ал. 1, по мотивирано предложение на началника на областната служба "Изпълнение на наказанията" или на началника на арестите в съответната териториална служба могат да бъдат настанени с разпореждане на съответния съд в друг арест, който е най-близко до района на досъдебното производство или делото, съобразно съществуващите възможности.

Чл. 242. (1) Никое лице не може да бъде прието в ареста без писмено нареждане за неговото задържане.

(2) Всеки новопостъпил се подлага на обиск, санитарна обработка и медицински преглед.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г., бр. 32 от 2016 г.) Българските лични документи на задържаните лица се изземват и съхраняват в ареста. При освобождаване на лицата документите им се връщат, а при превеждането им в затвор - се изпращат на съответния началник.

(4) За иззетите документи, пари и вещи се съставя протокол в три екземпляра, от които един се прилага към делото, един - към документите и вещите, и един се дава на задържаното лице, от което са иззети.

Чл. 243. (1) Всеки задържан може незабавно да уведоми семейството или близките си за постъпването в местата за лишаване от свобода. Ако задържаният не желае да ги уведоми, той подписва декларация за това. При наличието на такава декларация администрацията не може да уведомява близките по своя инициатива.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) На задържаното лице незабавно се разясняват правата му на свиждане, телефонна връзка, кореспонденция, хранителни пратки и размерът на сумите за лични нужди.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Задържаните, които не са български граждани, се уведомяват за правото им да се свържат с дипломатически или консулски представители на държавата, чиито граждани са, и незабавно им се осигуряват условия за това. Когато те са граждани на две или повече държави, могат да изберат консулските органи на коя държава да бъдат уведомени за задържането им и с които желаят да осъществят връзка.

(4) При настаняване на задържаните лица в местата за лишаване от свобода те незабавно се уведомяват срещу подпис за правата и задълженията им по спазването на вътрешния ред и дисциплината, както и за предвидените санкции за извършени нарушения.

(5) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) На постъпващите в ареста лица се извършва изследване за риска от вреди и се следят поведенческите им прояви за времето на задържането. Документацията по случая се предава с лицето при неговото преместване в друг арест или в затвор.

Чл. 244. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 32 от 2016 г.) Обвиняемите и подсъдимите се изпращат в затворите с писмено разпореждане на съответния прокурор след съставяне на писмено мнение от разследващия орган или с писмено разпореждане на съдията - след внасяне на обвинителния акт в съда.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 32 от 2016 г.) Прокурорът може да разпорежи и преместването от арест в най-близкия затвор, в района на който се осъществява досъдебното производство или се води делото, на обвиняеми, по отношение на които действията по разследване и другите процесуални действия са приключили, но поради усложнена фактическа или правна обстановка по делото изготвянето на писмено мнение ще се забави.

Чл. 245. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) При превеждането на обвиняеми и подсъдими в затвор разпореждането на прокурора или на съда се придружава с копие или справка-извлечение от писменото мнение на разследващия орган или от обвинителния акт, както и от медицинска справка за съответните лица, определение за взетата мярка за неотклонение задържане под стража и справка за съдимост.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато по делото няма изготвено писмено мнение на разследващ орган или обвинителен акт, справката трябва да съдържа данни за правната квалификация на деянието, кратко описание на фактическата обстановка, данни за предишни осъждания и всички други сведения за задържаното лице, които са необходими за правилното изпълнение на мярката за неотклонение.

Чл. 246. (1) При разпределението обвиняемите и подсъдимите се настаняват отделно:

1. мъжете от жените;
2. непълнолетните от пълнолетните;
3. лицата, които не са български граждани, от останалите.

(2) Обвиняемите и подсъдимите по едно и също дело не подлежат на задължително изолирано настаняване, освен ако има изрично мотивирано разпореждане на съответния прокурор или съд.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В затворите обвиняемите и подсъдимите се настаняват в спални помещения отделно от осъдените.

(4) Подсъдимите с невлезли в сила присъди, с които им е наложено наказание доживотен затвор, се държат в постоянно заключени помещения.

Чл. 247. (1) Обвиняемите и подсъдимите се изпращат в затвора, в района на който се осъществява досъдебното производство или се разглежда делото.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Непълнолетните се изпращат в поправителен дом към съответния затвор.

Чл. 248. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В затворите обвиняемите и подсъдимите се държат в постоянно заключени помещения без право на участие в колективни мероприятия, когато:

1. са обвинени за престъпления, за които се предвижда наказание лишаване от свобода над 15 години или доживотен затвор;

2. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) грубо или системно нарушават установения ред, с което застрашават сигурността в затвора.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В случаите по ал. 1 настаняването се извършва с писмена заповед на началника на затвора. Копие от заповедта се изпраща на прокурора, упражняващ надзор за законност.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 се прилагат и в арестите. Заповедта по ал. 2 се издава от началника на ареста.

(4) Заповедите по ал. 2 и 3 подлежат на обжалване пред районния съд по местонахождението на затвора или ареста при условията и по реда на чл. 111.

Чл. 249. Изолацията на обвиняемите и подсъдимите, които се настаняват отделно от останалите, се осигурява и при конвоиране, при лечение, свиждане, престой на открито и при други случаи на напускане на помещението.

Чл. 250. (1) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Обвиняемите и подсъдимите могат да бъдат премествани от един затвор в друг и от един арест в друг извън случаите по чл. 241, ал. 4 само по разпореждане на наблюдаващия прокурор или по разпореждане на съответния съд само за извършването на действия по разследване и други процесуални действия.

(2) Когато се налага незабавно настаняване в лечебно заведение или възникне обстановка, застрашаваща сигурността в затвора или ареста, или живота на задържаното лице, или на служители, преместването по ал. 1 може да се извърши със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията"

по предложение на началника на затвора или на ареста, за което се уведомява съответният прокурор или съд.

(3) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) Обвиняемите и подсъдимите се изпращат в лечебни заведения с разпореждане на съответния прокурор или съд по предложение на началника на затвора, началника на областната служба "Изпълнение на наказанията" или началника на арестите в съответната териториална служба.

(4) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Когато в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода няма условия за провеждане на необходимото лечение, налагат се консултативни прегледи, специализирани изследвания или лечение на инфекциозни заболявания, обвиняемите и подсъдимите се изпращат по реда на ал. 3 в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода.

(5) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Необходимостта от изпращане на обвиняем или подсъдим в лечебно заведение се мотивира от директора на специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода, от директора на медицинския център или от медицинския специалист към ареста.

(6) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) Транспортирането и охраната на обвиняемите и подсъдимите до и в лечебните заведения се организира със заповед на началника на затвора, началника на областната служба "Изпълнение на наказанията" или на началника на арестите в съответната териториална служба.

Чл. 250а. (Нов - ДВ, бр. 7 от 2019 г.) (1) Надзорно-охранителният състав в местата за лишаване от свобода конвоира лишените от свобода и настанените в арестите лица с мярка за неотклонение задържане под стража само от и до затворническите общежития, поправителните домове, работните обекти и лечебните заведения по нареждане на началника на затвора, поправителния дом, затворническото общежитие, на началника на областната или районната служба "Изпълнение на наказанията" или началника на арестите в съответната териториална служба.

(2) Организацията и редът за осъществяване на конвойната дейност се определят с инструкция на министъра на правосъдието.

Чл. 251. (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Действията по разследване и други процесуални действия по друго дело с осъдени на лишаване от свобода или с обвиняеми и подсъдими по дела, за които няма постановена мярка задържане под стража, се провеждат в затвора или ареста, в който се намират. В изключителни случаи те могат да бъдат премествани в друг затвор или в друг арест само с писмено разпореждане на съответния прокурор или съд, като в разпореждането изрично се отбелязва срокът, за който преместването се разрешава.

Чл. 252. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Съдът уведомява писмено администрацията на затвора, в който подсъдимият се води на отчет, за постановената присъда незабавно след произнасянето ѝ.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Когато съдът освободи подсъдимия в съдебната зала, той незабавно изпраща препис от решението на затвора или ареста.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) При довеждане на подсъдимия за съдебно заседание администрацията на затвора изпраща справка за времето на задържане по това дело, включително за зачетените работни дни.

Чл. 253. (1) Право на достъп до обвиняемите и подсъдимите имат прокурорът, разследващият орган, съдиите, експертите, адвокатите, защитниците и поверениците по делото.

(2) Достъп до обвиняемите и подсъдимите и до местата, в които се настаняват, имат международните експерти, които могат да ги посещават по силата на международни договори, ратифицирани от Република България. В тези случаи се спазват изискванията на съответния договор.

(3) Съответният прокурор или съдът могат да разрешат срещи с представители на правозащитни, религиозни и други организации и общности, регистрирани в страната, както и със служители от оперативно-издирвателните служби.

(4) Срещи на обвиняеми и подсъдими с представители на средствата за масово осведомяване се допускат след писмено разрешение на съответния прокурор или съд. Обвиняемите и подсъдимите могат да бъдат интервюирани и фотографирани само ако изразят изрично писмено съгласие за това.

(5) Достъпът на лицата по ал. 1 - 4 се осигурява в рамките на работното време след представяне на съответните документи. По изключение този достъп може да бъде удължен за не повече от два часа.

(6) На прокурорите, които упражняват надзор за законност в местата за лишаване от свобода, се осигурява достъп по всяко време на денонощието.

Чл. 254. (1) Обвиняемите и подсъдимите имат право на среща със своя защитник незабавно след задържането им.

(2) По време на срещите със защитника обвиняемите и подсъдимите могат да предават или да получават само писмени материали във връзка с делото, съдържанието на които не подлежи на проверка.

(3) Срещите на обвиняемите и подсъдимите с адвокати, защитници и повереници се извършват насаме. Те могат да бъдат наблюдавани, но разговорите им не могат да бъдат слушани и записвани.

Чл. 255. (1) Обвиняемите и подсъдимите се посещават от лекар най-малко веднъж седмично, а в неотложни случаи - незабавно.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) При спешни случаи се осигурява незабавна медицинска помощ, а при необходимост задържаният се настанява в специализирано лечебно заведение, включително извън местата за лишаване от свобода, при условията и по реда на чл. 250, ал. 5 и 6, за което незабавно се уведомяват разследващият орган, съответният прокурор или съд.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Предписанията на лекаря са задължителни за служителите от охраната и администрацията на затвора или ареста.

Чл. 256. (1) Обвиняемите и подсъдимите имат право:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) на свиждания, хранителни пратки, пратки с дрехи и други разрешени за лично ползване вещи, кореспонденция, престой на открито и суми за лични нужди;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) на телефонна връзка с роднини, близки, защитници и повереници по ред, установен от главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията";

3. да ползват лично облекло и обувки;

4. да получават и четат вестници, списания, книги, да слушат радиопредавания и да гледат телевизионни програми;

5. (нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) на парични суми до размера на една минимална работна заплата, установена за страната.

(2) Кореспонденцията на обвиняемите и подсъдимите не подлежи на проверка от администрацията.

(3) Свижданията, телефонните разговори и кореспонденцията на обвиняемите и подсъдимите с определени лица могат да бъдат забранени с писмено разпореждане на съответния прокурор или на съда, когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления. Тези ограничения на свижданията, телефонните разговори и кореспонденцията не се отнасят до защитника и повереника, низходящите и възходящите по права линия без ограничения, съпруга, съпругата, братята и сестрите.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Вътрешният ред в арестите, броят свиждания и времето за престой на открито се определят със заповед на главния директор на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

Чл. 257. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Обвиняемите и подсъдимите в затворите могат да работят по възможност и при изрично писмено изявено желание за това.

(2) Включването на обвиняемите и подсъдимите в обучения за ограмотяване, за придобиване на професионална квалификация, за придобиване и усъвършенстване на ключови компетентности и мотивационно обучение се насърчава.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Обвиняемите и подсъдимите в затворите могат да бъдат наказвани или награждавани с наградите и наказанията, предвидени в този закон.

(4) По отношение на обвиняемите и подсъдимите не се прилага наградата домашен отпуск и свиждания извън мястото, където са задържани.

(5) Спрямо обвиняемите и подсъдимите, които буйстват, тероризират останалите или оказват физическа съпротива, се прилагат физическа сила, помощни средства и оръжие по реда, предвиден в този закон.

(6) Когато обвиняемите и подсъдимите отказват да приемат храна и това създава опасност за живота и здравето им, по предписание на лекаря се вземат необходимите медицински мерки.

(7) Обвиняемите и подсъдимите могат да се държат в помещения, които се заключват само през нощта.

Чл. 258. По отношение на осъдените на лишаване от свобода, които са обвиняеми или подсъдими по друго дело, се прилагат по-тежките ограничения от включените в съдържанието на съответния режим или в правното положение на обвиняемите и подсъдимите.

Чл. 258а. (Нов - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Министърът на правосъдието утвърждава списък на разрешените вещи и предмети, които осъдените, обвиняемите и подсъдимите, настанени в арестите, могат да държат при себе си и да ползват.

Чл. 259. Обвиняемите и подсъдимите се освобождават, когато мярката за неотклонение бъде отменена или заменена с друга, след получаване на

определението на съда или постановлението на прокурора, освен ако се задържат на друго основание.

Чл. 260. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В затворите се настаняват и задържаните лица по искане за предаване на чужда държава, както и български граждани, осъдени на лишаване от свобода от чуждестранен съд и предадени на Република България за изтърпяване на наложеното наказание.

(2) До изпълнението на решението за предаване на чуждата държава и до влизането в сила на решението на съда относно изпълнението на чуждестранната присъда лицата по ал. 1 се ползват от правата на обвиняемите и подсъдимите по този закон.

Чл. 261. Разпоредбите на тази част се прилагат и по отношение на други лица, задържани по реда на Наказателно-процесуалния кодекс.

ЧАСТ ПЕТА

(Нова – ДВ, бр. 32 от 2016 г.)

ЕЛЕКТРОННО НАБЛЮДЕНИЕ

Чл. 262. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Електронното наблюдение е форма на контрол върху местонахождението, движението и поведението на лица.

(2) Електронното наблюдение се изпълнява чрез:

1. система за гласово разпознаване;
2. радиочестотно наблюдение;
3. сателитно наблюдение.

Чл. 263. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Електронно наблюдение може да се прилага по отношение на:

1. лишени от свобода, изтърпяващи наказание в затворническо общежитие от открит тип при общ режим, както и при лек режим в случаите по чл. 72, ал. 2;
2. лица с наложени пробационни мерки – задължителна регистрация по настоящ адрес или ограничения в свободното придвижване;
3. лица с мярка за неотклонение домашен арест.

(2) По отношение на лицата по ал. 1, т. 3 не се прилага електронно наблюдение чрез система за гласово разпознаване.

Чл. 264. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Електронното наблюдение не се прилага по отношение на лица, страдащи от несъвместими с него заболявания.

Чл. 265. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Лицата с наложени пробационни мерки – задължителна регистрация по настоящ адрес или ограничения в свободното придвижване, за които се прилага електронно наблюдение, подписват декларация за информирано съгласие.

Чл. 266. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Електронното наблюдение на лишените от свобода се прилага за срока, през който те работят или ношуват извън затворническото общежитие.

Чл. 267. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Лицата с наложени пробационни мерки – задължителна регистрация по настоящ адрес или ограничения в свободното придвижване, се поставят под електронно наблюдение за срок от два до 6 месеца.

(2) До един месец преди изтичането на определения срок по ал. 1 пробационният служител изготвя доклад за поведението на осъдения.

(3) Въз основа на доклада по ал. 2 срокът на електронно наблюдение може да се продължи еднократно до 6 месеца.

(4) Максималният срок на електронното наблюдение не може да бъде по-дълъг от една година.

(5) Срокът по ал. 1 започва да тече от монтирането на техническите средства.

(6) Електронното наблюдение приключва с изтичане на срока му. Ако срокът изтича в неработен ден, електронното наблюдение се преустановява в последния работен ден.

Чл. 268. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) По отношение на лицата с мярка за неотклонение домашен арест електронното наблюдение се прилага за целия срок на действие на мярката за неотклонение.

Чл. 269. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) За срока на електронното наблюдение при изпълнение на пробационна мярка задължителна регистрация по настоящ адрес осъденото лице се освобождава от задължението по чл. 210, ал. 1.

(2) Когато осъденият по ал. 1 е изтърпял най-малко една четвърт от определения размер на наложената пробационна мярка, показал е примерно поведение и не са установени нарушения на мярката, спрямо него може да бъдат приложени облекченията по чл. 226, ал. 1, т. 1 със заповед на началника на областната служба "Изпълнение на наказанията".

(3) При условията и по реда на ал. 2 облекченията по чл. 226, ал. 1, т. 2 и 3 може да бъдат приложени и спрямо лица с наложена пробационна мярка ограничения в свободното придвижване.

Чл. 270. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Електронното наблюдение се изпълнява от териториалните служби на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията".

(2) Дейността по ал. 1 се осъществява със съдействие на структурите на Министерството на вътрешните работи, като тази дейност се регламентира с инструкция, издадена съвместно от министъра на правосъдието и министъра на вътрешните работи.

Чл. 271. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Осъществяването на техническите дейности по електронното наблюдение може да се възложи на доставчици на услуги – юридически лица, регистрирани на територията на Република България.

(2) Договорът с изпълнителя по ал. 1 се сключва по реда на Закона за обществените поръчки и съдържа клаузи относно доставката, монтажа, поддръжката, ремонта и обслужването на техническите средства, организацията на наблюдението, контрола и взаимодействието с пробационните служби при констатирани нарушения.

(3) Доставчикът на услугите обработва личните данни на физическите лица по реда на Закона за защита на личните данни.

Чл. 272. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Електронното наблюдение на лица с наложени пробационни мерки – задължителна регистрация по настоящ адрес или

ограничения в свободното придвижване, се прилага със заповед на началника на областната служба "Изпълнение на наказанията" по писмено предложение на пробационния служител, придружено с декларация за информирано съгласие на осъденото лице. Заповедта се издава в срока по чл. 209, ал. 1.

Чл. 273. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Електронното наблюдение на лишени от свобода се прилага със заповед на началника на затвора по писмено предложение на началника на затворническото общежитие.

Чл. 274. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Електронното наблюдение на лица с мярка за неотклонение домашен арест се прилага със заповед на началника на областната служба "Изпълнение на наказанията". Заповедта се издава в тридневен срок от получаване на съдебния акт, за което се уведомява началникът на районното управление на Министерството на вътрешните работи по местоживеене на лицето.

Чл. 275. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Електронното наблюдение се преустановява временно с акт на органа, разпоредил прилагането му, в случаите на:

1. издадено разрешение по чл. 211 или чл. 213, ал. 4 – 6;
2. постановено прекъсване на изпълнение на наказанието или ползване на отпуск;
3. издадено разрешение за напускане на жилището при изпълнение на мярката за неотклонение домашен арест.

(2) С акта по ал. 1 се решава въпросът за демонтиране на техническото средство.

ЧАСТ ШЕСТА

(Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.)

ЗАЩИТА СРЕЩУ ИЗТЕЗАНИЯ, ЖЕСТОКО, НЕЧОВЕШКО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ

Чл. 276. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) (1) Всеки лишен от свобода или задържан под стража може да иска:

1. прекратяването на действия и бездействия на орган по изпълнение на наказанията или на длъжностно лице, представляващи нарушение на забраната по чл. 3;

2. извършването на действия с цел прекратяване или предотвратяване на нарушение на забраната по чл. 3.

(2) Липсата на изрично формулирано в нормативен акт задължение за извършване на фактически действия не е пречка искането по ал. 1 да бъде уважено, за да се прекрати нарушението на чл. 3.

Чл. 277. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) (1) Искането се предявява писмено пред административния съд по местоизпълнение на наказанието или задържането под стража.

(2) Искането може да се предяви и чрез началника на затвора или на съответната областна или районна служба "Изпълнение на наказанията", който е длъжен да го изпрати в административния съд по местоизпълнение на наказанието или задържането под стража в тридневен срок от получаването му заедно с данни относно основанията за оспорваното действие или бездействие.

(3) Искането се вписва в специална книга в съда, като се отбелязват точният час на постъпването и подателят му.

(4) В случаите по ал. 1 съдът задължава органа по изпълнение на наказанията незабавно да предостави данни за оспорваните действия и бездействия.

Чл. 278. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) В 14-дневен срок от постъпването на искането съдията може да провери чрез органите на полицията, прокуратурата, омбудсмана, вещо лице или неправителствени организации, както и по всякакви други начини, действията и бездействията, чието прекратяване се търси, и основанията за тях.

Чл. 279. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) (1) Съдът разглежда искането в открито съдебно заседание.

(2) Заседанието се провежда с участие на началника на затвора или на съответната областна или районна служба "Изпълнение на наказанията", лицето по чл. 276, ал. 1 и негов представител. Неявяването без уважителни причини на началника или на представителя на лицето по чл. 276, ал. 1 не е пречка за разглеждане на делото. Делото се разглежда в отсъствие на лицето по чл. 276, ал. 1, когато то заяви, че не желае да се яви или явяването му е невъзможно по здравословни или други основателни причини.

Чл. 280. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) (1) Съдът се произнася с разпореждане в срока по чл. 278, ал. 1.

(2) С разпореждането съдът може:

1. да отхвърли искането;

2. да разпорежи на органа по изпълнение на наказанията или на съответното длъжностно лице да извърши конкретни действия, с които да предотврати или да прекрати безусловно действията или бездействията, представляващи нарушение на чл. 3, като определи срок за това.

Чл. 281. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) (1) Разпореждането може да се обжалва в тридневен срок от обявяването му пред тричленен състав на същия съд.

(2) Жалбата се разглежда по реда на глава тринадесета от Административнопроцесуалния кодекс и не спира изпълнението.

Чл. 282. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) Разпореждането подлежи на изпълнение по реда на глава седемнадесета от Административнопроцесуалния кодекс.

Чл. 283. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 1.05.2017 г.) За неуредените в тази част въпроси се прилагат съответно разпоредбите на глава петнадесета, раздел I от Административнопроцесуалния кодекс.

ЧАСТ СЕДМА

(Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

ОТГОВОРНОСТ ЗА ДЕЙНОСТ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ОРГАНИ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА

Чл. 284. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Държавата отговаря за вредите, причинени на лишени от свобода и задържани под стража от специализираните органи по изпълнение на наказанията в резултат на нарушения на чл. 3.

(2) В случаите по чл. 3, ал. 2 съдът взема предвид кумулативното въздействие върху лицето на условията, в които се е изтърпявало наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, продължителността, както и други обстоятелства, които имат значение за правилното решаване на спора.

(3) Съдът задължава специализираните органи по изпълнение на наказанията да предоставят информация от значение за правилното установяване на фактите по делото. В случай на неизпълнение на това задължение съдът може да приеме за доказани съответните факти.

(4) Съдът може служебно да призове длъжностни лица от мястото за лишаване от свобода и всяко друго лице, чиито показания биха могли да спомогнат за изясняване на фактите по делото.

(5) В случаите по ал. 1 настъпването на неимуществени вреди се предполага до доказване на противното.

Чл. 285. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Искът по чл. 284, ал. 1 се разглежда по реда на глава единадесета от Административнопроцесуалния кодекс.

(2) Искът се предявява пред административния съд по мястото на увреждането или по настоящия адрес на увредения срещу органите по чл. 284, ал. 1, от чиито актове, действия или бездействия са причинени вредите.

(3) За исковете по тази част се внася проста държавна такса в размер, определен с тарифата по чл. 73, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс. Разноски по делата, както и разноски по изпълнението не се внасят предварително.

Чл. 286. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Делата по тази част се разглеждат със задължително участие на прокурор.

(2) Когато искът се отхвърли изцяло, съдът осъжда ищеца да заплати разноските по производството. Разноските се заплащат от ищеца и при оттегляне на иска изцяло или при отказ от иска изцяло.

(3) Когато искът се уважи изцяло или частично, съдът осъжда ответника да заплати разноските по производството, както и да заплати на ищеца внесената държавна такса. Съдът осъжда ответника да заплати на ищеца и възнаграждение за един адвокат, когато е имал такъв, съразмерно с уважената част от иска.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. (1) Отделните наказания лишаване от свобода, наложени на едно и също лице, се изпълняват по реда на влизане в сила на присъдите.

(2) Отделно по реда на ал. 1 се изпълняват наказанията, по отношение на които не се прилагат чл. 23, 24, 25 и 27 от Наказателния кодекс.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Ако условната присъда или определението за изтърпяване на остатъка при условно предсрочно освобождаване се получи в затвора, след като е започнало изпълнението на наказанието за извършеното в изпитателния срок престъпление, администрацията внася в личното досие на лишения от свобода съответните изменения, като привежда в изпълнение наказанието, чието изпълнение е било отложено.

(4) В случаите по ал. 3 за начало на изпълнението на условно наложеното наказание или на остатъка от наказанието при условно предсрочно освобождаване се смята началото на изпълнението на наказанието за извършеното в изпитателния срок престъпление.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Ако в затвора се получи за изпълнение влязла в сила присъда по друго дело с наложено наказание лишаване от свобода по отношение на лице, задържано с мярка за неотклонение, изпълнението на присъдата започва от датата на получаването ѝ.

(6) За внесените изменения се уведомява незабавно съответният прокурор.

§ 2. (1) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Когато в затвора се получат две или повече присъди, по отношение на които може да се приложат чл. 25 и 27 от Наказателния кодекс, администрацията незабавно уведомява лишения от свобода за правото му да подаде молба до съда, а също така уведомява и прокурора за получените присъди.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) В молбата на лишения от свобода се посочват: датите на присъдите и съдът, който ги е постановил, номерата на делата, видът и размерът на наказанията, каква част от тях е изтърпяна, има ли помилване или

предсрочно освобождаване, по кои присъди и в какъв размер, определено ли е общо наказание до този момент, по кои присъди и какво. Администрацията на затвора съдейства на молителя за събиране на необходимите данни.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Администрацията на затвора в срок до 24 часа препраща молбата на съда, който е компетентен да определи общото наказание.

(4) В съпроводителното писмо се съобщават данните за задържането под стража, изтърпяното наказание или част от него и евентуалното помилване или предсрочно освобождаване.

§ 3. (Отм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.).

§ 3а. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Друго подходящо висше образование по смисъла на този закон е висше образование по специалност от професионални направления "Педагогика", "Педагогика на обучението", "Филология", "Психология", "Социални дейности", "Администрация и управление", "Икономика" и "Национална сигурност".

§ 3б. (Нов – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) (1) Гласово разпознаване по смисъла на този закон е биометрична технология за идентификация на осъденото лице по произнесени от него думи и фрази.

(2) Радиочестотно наблюдение по смисъла на този закон е потвърждаване на местонахождението на лицето, при което се регистрира присъствието или отсъствието му на определено място в определено време.

(3) Сателитно наблюдение по смисъла на този закон е технология за установяване на моментното местонахождение и движението на лицето чрез система за глобално позициониране.

§ 4. Разпоредбите на чл. 17 и 18 се прилагат и за Главна дирекция "Охрана" към Министерството на правосъдието.

§ 4а. (Нов - ДВ, бр. 81 от 2011 г.) При обработването на лични данни в изпълнение на този закон се прилага Законът за защита на личните данни.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 5. Законът за изпълнение на наказанията (обн., ДВ, бр. 30 от 1969 г.; изм., бр. 34 от 1974 г., бр. 84 от 1977 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г., бр. 27 и 89 от 1986 г., бр. 26 от 1988 г., бр. 21 от 1990 г., бр. 109 от 1993 г., бр. 50 от 1995 г., бр. 12 и 13 от 1997 г., бр. 73 и 153 от 1998 г., бр. 49 от 2000 г., бр. 62 и 120 от 2002 г., бр. 61, 66, 70 и 103 от 2004 г., бр. 86 и 105 от 2005 г., бр. 17 от 2006 г.; Решение № 4 на Конституционния съд от 2006 г. - бр. 36 от 2006 г.; изм., бр. 75 и 82 от 2006 г., бр. 12 от 2009 г.) се отменя.

§ 6. Подзаконовите нормативни актове, издадени въз основа на отменения Закон за изпълнение на наказанията, се прилагат до издаването на съответните нови подзаконови нормативни актове, доколкото не противоречат на този закон.

§ 7. В Кодекса за социално осигуряване (обн., ДВ, бр. 110 от 1999 г., Решение № 5 на Конституционния съд от 2000 г. - бр. 55 от 2000 г.; изм., бр. 64 от 2000 г., бр. 1, 35 и 41 от 2001 г., бр. 1, 10, 45, 74, 112, 119 и 120 от 2002 г., бр. 8, 42, 67, 95, 112 и 114 от 2003 г., бр. 12, 21, 38, 52, 53, 69, 70, 112 и 115 от 2004 г., бр. 38, 39, 76, 102, 103, 104 и 105 от 2005 г., бр. 17, 30, 34, 56, 57, 59 и 68 от 2006 г.; попр., бр.

76 от 2006 г.; изм., бр. 80, 82, 95, 102 и 105 от 2006 г., бр. 41, 52, 53, 64, 77, 97, 100, 109 и 113 от 2007 г., бр. 33, 43, 67, 69, 89, 102 и 109 от 2008 г.) се правят следните допълнения:

1. В чл. 4, ал. 1, т. 4 след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

2. В чл. 69:

а) в заглавието след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража";

б) в ал. 2 след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

3. В чл. 230, ал. 3, т. 3, буква "в" след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

4. В чл. 262, ал. 1, т. 4 след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

5. В чл. 282, ал. 1, т. 3, буква "в" след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

§ 8. В Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (обн., Изв., бр. 13 от 1958 г.; изм., бр. 11 от 1961 г., ДВ, бр. 35 от 1966 г., бр. 30 от 1969 г., бр. 89 от 1974 г., бр. 53 от 1975 г.; попр., бр. 55 от 1975 г.; изм., бр. 3 от 1976 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 75 от 1988 г., бр. 110 от 1996 г.; попр., бр. 3 от 1997 г.; изм., бр. 69 от 1999 г., бр. 66 и 96 от 2004 г., бр. 28, 94 и 103 от 2005 г.) в чл. 10, ал. 1, буква "в" думите "чл. 17 от Закона за изпълнение на наказанията" се заменят с "чл. 73 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража".

§ 9. В Закона за данъците върху доходите на физическите лица (обн., ДВ, бр. 95 от 2006 г.; изм., бр. 52, 64 и 113 от 2007 г., бр. 28, 43 и 106 от 2008 г.) в чл. 24, ал. 2, т. 1, буква "д" след думите "Закона за изпълнение на наказанията" се добавя "и задържането под стража".

§ 10. В 6-месечен срок от влизането в сила на закона се издават подзаконовите нормативни актове по прилагането му.

§ 11. В 6-месечен срок от влизането в сила на закона Министерският съвет приема програма за подобряване на условията в местата за лишаване от свобода в съответствие с чл. 43, ал. 3.

§ 12. Изпълнението на закона се възлага на министъра на правосъдието, който издава правилник за прилагането му.

§ 13. (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) Законът влиза в сила от 1 юни 2009 г., с изключение на разпоредбата на чл. 43, ал. 3, която влиза в сила от 1 януари 2019 г.

Законът е приет от 40-то Народно събрание на 19 март 2009 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на
Закона за професионалното образование и обучение
(ДВ, бр. 74 от 2009 г., в сила от 15.09.2009 г.)

.....
§ 30. В Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ДВ, бр. 25 от 2009 г.) навсякъде думите "министъра на образованието и науката" и "Министерството на образованието и науката" се заменят съответно с "министъра на образованието, младежта и науката" и "Министерството на образованието, младежта и науката".

.....
ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение на Закона за младежта
(ДВ, бр. 68 от 2013 г., в сила от 2.08.2013 г.)

.....
§ 33. В Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (обн., ДВ, бр. 25 от 2009 г.; изм., бр. 74 и 82 от 2009 г., бр. 32 и 73 от 2010 г., бр. 81 от 2011 г., бр. 103 от 2012 г. и бр. 15 от 2013 г.) навсякъде думите "министъра на образованието, младежта и науката" и "Министерството на образованието, младежта и науката" се заменят съответно с "министъра на образованието и науката" и "Министерството на образованието и науката".

.....
ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Закона за
изпълнение на наказанията и задържането под стража
(ДВ, бр. 32 от 2016 г.)

§ 77. (1) С влизането в сила на този закон заварените служебни правоотношения на държавните служители на експертни длъжности се преобразуват в служебни правоотношения на държавни служители на изпълнителски длъжности.

(2) С влизането в сила на този закон заварените служебни правоотношения на държавните служители на старши ръководни длъжности се преобразуват в служебни правоотношения на държавни служители на ръководни длъжности.

§ 78. За държавните служители по чл. 19, ал. 1, т. 2, чието служебно правоотношение е възникнало след влизането в сила на този закон, се прилагат разпоредбите на Закона за държавния служител.

§ 79. За държавните служители в Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и в териториалните ѝ служби, заемащи длъжности за държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 2, чиито служебни правоотношения не са прекратени до влизането в сила на този закон, се прилагат разпоредбите на действащото законодателство за държавните служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 до прекратяване на служебните им правоотношения.

§ 80. Държавните служители по § 79 могат да бъдат преназначавани и временно преназначавани на вакантни длъжности за държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 2.

§ 81. Държавните служители по § 79 могат да бъдат назначавани на длъжности за държавни служители по чл. 19, ал. 1, т. 1 при условията и по реда на Закона за Министерството на вътрешните работи, ако отговарят на изискванията за заемане на съответната длъжност.

.....

§ 84. Всящите до влизането в сила на този закон производства по чл. 445 и 448 от Наказателно-процесуалния кодекс се довършват по досегашния ред.

§ 85. (1) Министърът на правосъдието и министърът на вътрешните работи издават инструкцията по чл. 270, ал. 2 в 6-месечен срок от влизането в сила на този закон.

(2) Подзаконовите нормативни актове, приети и издадени до влизането в сила на този закон, се прилагат, доколкото не му противоречат.

§ 86. Електронното наблюдение по реда, установен в този закон, не се прилага за пробационните мерки, чието изпълнение е започнало преди влизането му в сила.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
(ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

§ 47. Лишените от свобода или задържаните под стража, които са били освободени до 6 месеца преди влизането в сила на този закон, може да предявят иск по чл. 284, ал. 1.

§ 48. Лишените от свобода или задържаните под стража, които са били освободени преди влизането в сила на този закон и чиито оплаквания относно условия на задържане в нарушение на чл. 3 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г. (ратифицирана със закон – ДВ, бр. 66 от 1992 г.) (обн., ДВ, бр. 80 от 1992 г.; изм., бр. 137 от 1998 г. и бр. 38 от 2010 г.) са били обявени за недопустими с решение на Европейския съд по правата на човека на основание неизчерпване на новосъздаденото вътрешноправно средство за защита, може да предявят иск по чл. 284, ал. 1. Искът се предявява в 6-месечен срок от уведомяването им от Секретариата на Европейския съд по правата на човека за постановеното решение.

§ 49. Подадените до влизането в сила на този закон иски за вреди, причинени на лишени от свобода или задържани под стража от задържане в лоши условия, се разглеждат по реда на чл. 284, ал. 1.

.....

§ 53. Законът влиза в сила от деня на обнародването му в "Държавен вестник", с изключение на:

1. параграфи 3, 4, 5 и § 6 относно чл. 35а и чл. 36, ал. 1, които влизат в сила от 1 юли 2017 г.;

2. параграф 45 относно част шеста, който влиза в сила от 1 май 2017 г.